

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

**МИНИСТЕРСТВО НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ВОДИТЕ
МИНИСТЕРСТВО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО И ХРАНИТЕ
БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ**

**ДИРЕКТИВА 91/676/ЕИО ЗА ОПАЗВАНЕ НА ВОДИТЕ
ОТ ЗАМЪРСЯВАНЕ С НИТРАТИ ОТ СЕЛСКОСТОПАНСКИ
ИЗТОЧНИЦИ**

**ДОКЛАД НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ ПО ЧЛ.10 ЗА
ПЕРИОДА 2020 – 2023 Г.**

**СОФИЯ
2024**

Съдържание

Увод

1. Обща информация за Република България.....	5
2. Информация за предприети действия по чл. 4 на Нитратната директива.....	7
2.1 Правила за добра земеделска практика.....	7
2.2 Програма за обучение и информиране на земеделските производители с цел прилагане на Правилата.....	27
3. Определяне на замърсените води, застрашените от замърсяване води и уязвимите зони на територията на страната.....	30
3.1 Води, определени по реда на чл. 3.1 и Приложение I на Нитратната директива, с посочване на критериите за всеки воден обект поотделно.....	31
3.2 Местоположение на определените уязвими зони.....	34
4. Кратко описание на резултатите от мониторинга на водите, включително описание на съображенията, въз основа на които е извършено определянето на всяка уязвима зона или въз основа на които е извършена промяна или допълнително определяне на нова зона.....	34
4.1 Мониторинг на водите.....	34
4.1.1 Повърхностни води.....	34
4.1.2 Подземни води.....	40
4.1.3 Заключение.....	40
4.2 Съображения за определяне на уязвимите зони.....	43
4.3 Резултати от изпълнението на програмата за мониторинг за оценка на ефективността на ПМОПЗ.....	45
5. Кратко описание на утвърдените програми по чл. 5 на Нитратната директива /Програми от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници/.....	51
5.1 Селскостопански дейности, тяхното развитие и оценка на азотното съдържание.....	51
5.2. Програма за действие /за всяка зона, уязвима спрямо нитрати или кохерентна група от такива зони.....	55
5.3 Контрол по прилагането и въздействието на мерките от програмите за действие.....	75
5.4 Измерими критерии за оценка на въздействието на програмите върху полевата практика.....	77
6. Прогнози за вероятния срок, в който се очаква състоянието на водите да бъде повлияно от прилагането на мерките в програмите за ограничаване и предотвратяване на замърсяването.....	77
6.1 Подземни води.....	78
6.2 Повърхностни води.....	81

Списък на приложенията

Приложение I. Карта на уязвимите зони, списък на общини и водни тела, съгласно Заповед № РД-900/21.10.2024 г. на министъра на околната среда и водите.

Приложение II. Обобщителни таблици за качеството на водите.

Приложение III. Карти за състоянието на повърхностните и подземните води за периода 2020 – 2023 г.

Приложение IV. Списъци с населени места, засегнати от замърсяване на питейните води с нитрати – таблица.

Приложение V. Прогноза за състоянието на подземните и повърхностните води по отношение на съдържанието на нитрати – таблици и графики.

Приложение V.1. Повърхностни води

Приложение V.2. Подземни води

Приложение VI. Правила за добра земеделска практика, утвърдени със Заповед № РД 09-1042/01.10.2024 г. на министъра на земеделието и храните .

Приложение VII. Програма от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони, утвърдена със Заповед № РД09-806/25.07.2024 г. на министъра на земеделието и храните и Заповед № РД-620/10.07.2024 г. на министъра на околната среда и водите.

Приложение VIII. Наредба Н-4 от 14.09.2012 г. за характеризиране на повърхностните води

Съкращения

Нид - Нитратна директива
МОСВ - Министерство на околната среда и водите
МЗХ - Министерство на земеделието и храните
НССЗ - Национална служба за съвети в земеделието
ДФЗ –РА – Държавен фонд земеделие – Разплащателна агенция
БАБХ – Българска агенция по безопасност на храните
БД - Басейнова дирекция за управление на водите
ИАОС - Изпълнителна агенция по околната среда
НСИ - Национален статистически институт
НПО (WWF) – Неправителствена организация (Световен фонд за дивата природа)
БДЗП –Българско дружество за защита на птиците
ПССП - площ със селскостопанско предназначение
ИЗП - използвана земеделска площ
ОЗ - Обработваема земя
ЗП – Земеделски производител
ПДЗП- Правила за добра земеделска практика
ПМОПЗ с нитрати от земеделски източници - Програми от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници.
ЗВ – зона за водоснабдяване
БАНСИК - Българска анкета за наблюдение на селскостопанската и икономическа конюнктура.
OECD – Организация за икономическо сътрудничество и развитие
NUTS - Териториални статистически единици
LAU - Местни административни единици
НУЗ - Нитратна уязвима зона
WISE - Европейска информационна система за водите
РДВ- Рамкова директива за водите
ПРСР – Програма за развитие на селските райони
ГИСУВД – Геоинформационна система за управление на водите и докладване

Увод

Настоящият доклад е съставен в изпълнение на чл. 10 от *Директива 91/676 ЕИО за опазване на водите от замърсяване с нитрати от селскостопански източници*, респективно чл. 23 на *Наредба № 2/2007 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници*, издадена от министъра на околната среда и водите, министъра на здравеопазването и министъра на земеделието и продоволствието, обн., ДВ, бр. 27 от 11.03.2008 г., изм. и доп., бр. 97 от 9.12.2011 г.

От изискванията на директивата произтича, че след четиригодишния период 2004 - 2007 г. и след всеки следващ четиригодишен период, България, като страна - членка на Европейския съюз, трябва да представя на Европейската комисия доклад. Като структура на изложението в доклада е използвано изложението в Приложение V на директивата.

Съдържанието на доклада е подчинено също и на изискванията на *Насоките за изготвяне на доклади от държавите-членки : Състояние и тенденции на водната среда и на селскостопанските практики*, разработени през 2020 г. Изискваната от *Насоките* информация е предоставена за включване в системата за докладване WISE¹.

В качеството си на първични звена, информация за изработване на доклада предоставиха: Изпълнителна агенция по околна среда – град София, Басейнова дирекция “Дунавски район“, Басейнова дирекция “Черноморски район“, Басейнова дирекция “Източноевропейски район“, Басейнова дирекция “Западнобеломорски район“,

Използвани са и данни за състоянието на питейните води в страната за четиригодишния период 2020, 2021, 2022 и 2023 г., предоставени от Министерството на здравеопазването.

Специализирана информация за целите на доклада беше събирана и обработвана в системата на Министерство на земеделието и храните и Българската агенция по безопасност на храните.

Обработката на информацията и съставянето на текста на доклада беше извършено в Министерството на околната среда и водите - Дирекция „Управление на водите“, Министерството на земеделието и храните и горите и Българската агенция по безопасност на храните, съобразно текстовете под линия, означени в отделните части от доклада, а изработването на картите за качеството на водите – в ИАОС. Тези операции са извършени в съответствие с *Насоките за изготвяне на доклади от страните-членки*.

1. Обща информация за Република България

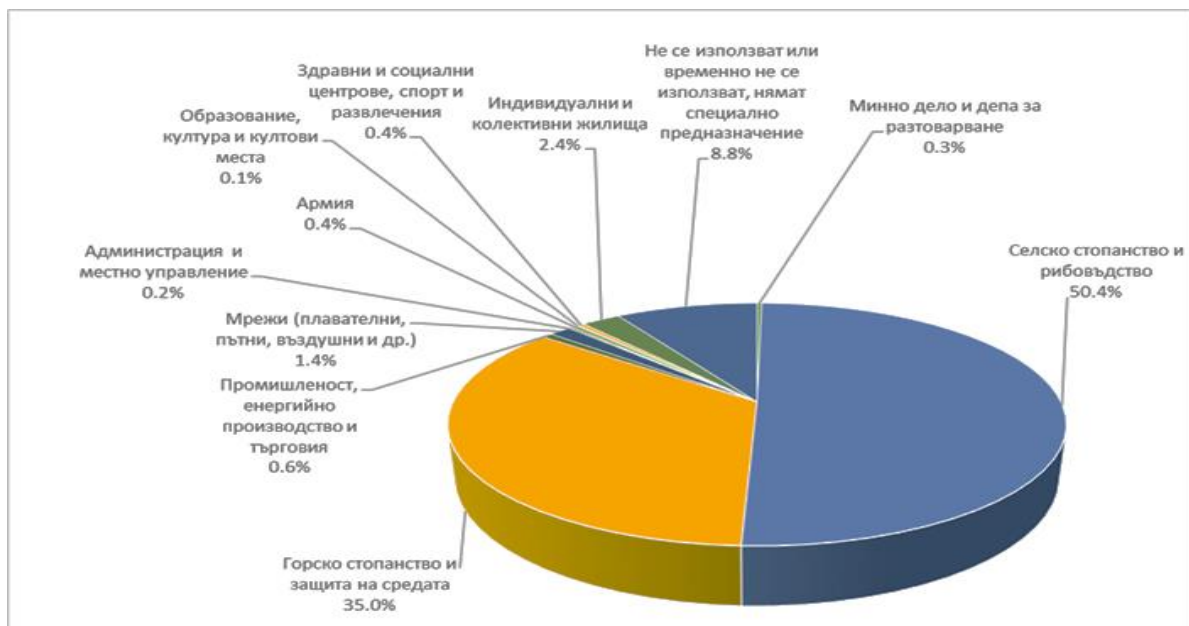
По данни на НСИ, територията на Република България обхваща площ от 110 993 Km² (около 11,1 млн. ha). Разделена е на 6 района за планиране (NUTS 2): Северен, Северозападен, Североизточен, Югоизточен, Южен централен и Югозападен.

На ниво NUTS 3, страната е разделена на 28 области, 264 общини / LAU1/ и 4616 землища на населени места / LAU2/.

На фиг. 1 е представено разпределението на земята по категории функционално използване.

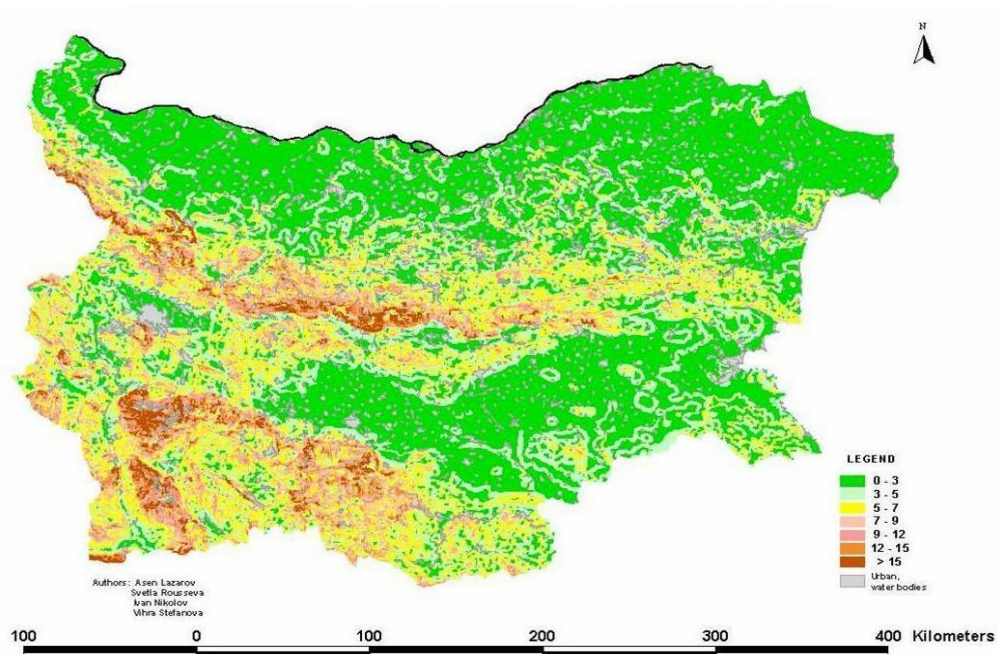
¹ Европейска информационна система за водите.

Фиг. 1. Функционалното използване на земята през 2023 г

*Източник: МЗХ отдел „Агростатистика“, ГДЗРП, 2023 г.

фиг. 2 Ландшафтни особености на България

Обзорна представа за ландшафтните особености на страната може да се добие от фиг. 2.

2. Информация за предприетите действия по чл. 4 на Нитратната директива¹

2.1 Правила за добра земеделска практика

През 2000 г. с Наредба № 2 за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници, издадена от министъра на околната среда и водите, министъра на здравеопазването и министъра на земеделието и горите се извършва транспонирането на Директива 91/676/ЕИО за опазване на водите от замърсяване с нитрати от селскостопански източници (Нитратна директива) в българското законодателство. Наредбата е отменена с Наредба № 2 от 13.09.2007 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници издадена от министъра на околната среда и водите, министъра на здравеопазването и министъра на земеделието и продоволствието, която запазва същността на предходната. Последно изменение на Наредба № 2 е направено през декември 2011 г. (ДВ бр. 97 от 09 декември 2011 г.).

Табл. 2.1 Данни относно територията на държавата - членка

	Средно за периода на докладване					Мерни единици
	Период					
	2004-2007 г. предходен	2008-2011 г. предходен	2012-2015 г. предходен	2016-2019 г. предходен	2020-2023 текущ	
Обща площ на територията	110 993	110 993	110 993	110 993	110 993	km ²
Площ със селскостопанско предназначение	57 219	55 295	52 839	52 220	52 085	km ²
Площ със селскостопанско предназначение, която би могла да се наторява	52 253	50 676	50 266	52 220	52 085	km ²
Постоянно затревени площи	18 571	17 321	14 402	13 960	13 989	km ²
Трайни насаждения	1 923	1 695	1 385	1 487	1 442	km ²
Годишно използване на органичен азот от естествен тор*	1.0	68.5	73.2	87.93	Няма официалн и данни	хиляди тона/год.
Годишно използване на органичен азот от естествен тор**	Няма данни	8	14	25	Няма официалн и данни	хиляди тона/год
Годишно използване на минерален азот N	163.80	185.70	289.5	340.2	342.5	хиляди тона/год.
Брой на земеделските стопанства	521 996 ^{1/)}	370 222	254 142	201 014	132 742	Брой
Брой на земеделските стопанства, в които се отглеждат животни	454 753 ^{1/)}	279 717	184 032	134 004	72 000	Брой
Говеда	0.625	0.552	0.550	0.534	0.568	милиони глави
Свине	0.925	0.694	0.568	0.589	0.654	милиони глави

¹ Разработена от МЗХ и БАБХ

Птици	19.475	16.695	14.671	14.885	14.546	милиони глави
Други***	2.200	2.225	1.858	1.754	1.654	милиони броя

Източник: МЗХ, МОСВ

*данните на този ред в колоната за текущия период се отнасят за количеството органичен азот внесен в почвата с оборски тор.

**данните на този ред в колоната за текущия период се отнасят за количества органичен азот внесен в почвата с утайки получени от пречистването на отпадъчни води от ГПСОВ.

*** в позицията „други“ са включени биволи, овце, кози, еднокопитни, зайци

Анализът на данните относно употребата на азот от минерални торове показва, че годишното количество на употребен азот се увеличава незначително до 342,5 хиляди тона, при 340,2 хиляди при действието на преходната програма.

Пресметнато на единица площ общото количество азот от различните торове остава на сравнително ниско ниво: 342 500 т/52 085 000 дка или 6,57 кг/дка азот.

Табл.2.2. Правила за добра земеделска практика

Дата на първоначално публикуване	22.08.2005 год.
Дати на преработки	11.08.2010 год.
	23.07.2014 год.
	02.08.2016 год.
	16.07.2020 год.
	01.10.2024 год.

Последно изменение на Правилата за добра земеделска практика, с цел опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници са утвърдени през 2020 г. със Заповед № РД09-1042 от 01.10.2024 г. на министъра на земеделието и храните. Правилата са представени в Приложение VI.

Измененията, които са направени в настоящите Правила за ДЗП спрямо предишните, са отразени в таблица 2.3

Табл. 2.3 Изменения в настоящите Правила за добра земеделска практика спрямо предходните

№	Практика	Предишен период дата на преработка 11.08.2010 г.	Предишен период дата на преработка 23.07.2014 г.	Предишен период дата на преработка 2.08.2016 г.	Предишен период дата на преработка 16.07.2020 г.	Текущ период дата на преработка 01.10.2024 г.
1	Периоди на торене	1. Да не се внасят азотни торове и оборски тор в периода между 1 ноември и 31 януари. 2. На свободни площи и площи, заети с трайни култури, да не се тори с азотсъдържащи торове до 15 февруари. 3. При създаване на нови овощни насаждения, по изключение се допуска внасяне на оборски тор до 15 ноември.	1.1. Азотсъдържащи торове (органични и минерални/неорганични) при полски култури, трайни култури, нови овощни насаждения, ливади и постоянни пасища не се внасят в следните периоди: 1.1.1. от 1 ноември до 20 февруари за Южна България (области Благоевград, Бургас, Кърджали, Пазарджик, Пловдив, Сливен, Смолян, Стара Загора, Хасково, Ямбол, София - град, София - област, Перник и Кюстендил). 1.1.2. от 1 ноември до 25 февруари за Северна България (области Варна, Враца, Велико Търново, Видин, Габрово, Добрич, Ловеч, Монтана, Плевен, Разград, Русе, Силистра, Търговище и Шумен). 1.1.3. от 1 ноември до 25 февруари на свободни площи, подготвени за	1.1.3. от 1 ноември до 5 февруари на площи с едногодишни култури, засети през есента (есенници). 1.1.4. от 1 ноември до 25 февруари на свободни площи, подготвени за засяване и засаждане на земеделски култури. 1.1.5. от 15 ноември до 25 февруари при създаване на нови овощни насаждения. При тях по изключение се допуска внасяне на оборски тор до 15 ноември.	Няма изменения	Няма изменения

			засяване и засаждане на земеделски култури. 1.1.4. от 15 ноември до 25 февруари при създаване на нови овощни насаждения. При тях по изключение се допуска внасяне на оборски тор до 15 ноември.			
2	Торене на наклонени терени	при наклон над 6°-до 1/3 от азотсъдържащите торове да се внасят предсеитбено 17. Върху терени с наклон над 6° да не се внасят азотсъдържащи торове на изцяло или частично замръзнала почва и на почва, покрита изцяло или отчасти със снежна покривка. 18. При внасяне на азотсъдържащи торове върху терени с наклон над 6°, азотната норма да се разделя на части, за да се предотврати изнасянето на	2.1. Не се извършва торене на площи с наклон, по-голям от 6° и разстояние до повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море и др.) по-малко от 50 м. Мярката може да не се прилага само при рекултивация на нарушени терени и подобряване на слабопродуктивни земи, съгласно Наредба № 26 за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт (обн., ДВ, бр. 89 от 22.10.1996 г., изм. ДВ. бр.30 от 2002г.). 2.2. На терени с наклон от 6° до 12° се прилагат	Няма изменения	Преномериране и включване на терени с наклон 3° до 6° Нова „2.1. На терени с наклон от 3° до 6° се прилагат някои от следните мерки: 2.2.1. В обработваеми земи: - Противоерозионни сеитбообращения, извършване на основни (и модифицирани) почвообработки, напречно на склона, прорязване с ходообразуване, изграждане на съоръжения за отвеждане или задържане на повърхностните води, мулчиране; - Поясно земеделие (контурно или напречно на терена), мозаечен тип земеделие, тревни буферни пояси, терасиране;	

	хранителни вещества по склона. До 1/3 от нормата да се внасят предсеитбено или преди засаждането, а остатъкът да се оставя за подхранване. 19. Внасянето на оборски тор върху терени с наклон над 6° да се извършва непосредствено преди обработката на почвата. 20. При терени с наклон над 6°, обработката на почвата да се извършва контурно (по хоризонталите) или напречно на склона. 21. При създаване на трайни насаждения върху терени с наклон над 6°, редовете да се ориентират по хоризонталите на терена. В междуредията да се въвеждат временно или постоянно уплътняващи култури. 22. При терени с наклон над 6°, да	задължително някои от следните мерки: 2.2.1. в обработваеми земи: - - Противоерозионни сеитбообращения, където е приложимо, почвообработки напречно на склона, прорязване с ходообразуване, изграждане на съоръжения за отвеждане или задържане на повърхностните води, внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено. - Поясно земеделие (контурно или напречно на терена), тревни буферни пояси, терасирене, внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено. 2.2.2. В трайни насаждения - терасиране напречно на склона, затревяване в междуредията, мулчиране, оттокоотвеждащи съоръжения, внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено. 2.2.3. В пасищни земи - оттокоотвеждащи		2.2.2. В трайни насаждения – терасиране напречно на склона, противоерозионни почвообработки (както и при обработваемите земи), затревяване в междуредията, мулчиране, тревни буферни ивици в отделни междуредия, оттокоотвеждащи съоръжения, терасиране; 2.2.3. В пасищни земи – оттокоотвеждащи бразди, оттокозадържащи валове, дълбоко прорязване.“ В т. 2.3. На терени с наклон от 6° до 12° се прилагат някои от следните мерки, т.2.3.1. В обработваеми земи: Нов текст - За терените, граничещи с реки – където е приложимо, залесяване на буферна ивица, прилежаща до реката с ширина 5 м с храстовидна растителност или затревена територия, със същата ширина, която не се обработва и тори. В т.2.3.2. В трайни насаждения: Нов текст - За терените, граничещи с реки – където е приложимо, поддържане на затревена територия с ширина 5 м, която не се обработва и тори.	Редакция на 2.3.3.: 2.3.3. В пасищни земи – оттокоотвеждащи бразди, оттокозадържащи валове. 2.3.4. – отпада Редакция на 2.4: 2.4. При терени с наклон по-голям от 12° не се извършва внасяне на азотсъдържащи торове без схема на торене на дадения участък, направена от специалист по торене и специалист по ерозия.
--	---	--	--	--	---

		не се внасят азотсъдържащи торове край водни басейни, на разстояние, не по-малко от 10 м. 23. Когато се извършва шербетуване (поливка с разтворен във вода оборски тор) на зеленчукови и други култури върху терени с наклон 6°, разстоянието до водни басейни да бъде не по-малко от 10 м.	бразди, оттокозадържащи валове, допуска се внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено. 2.3. При терени с наклон по-голям от 12° не се допуска внасянето на подобряващи почвата вещества.		Нова т.2.3.4. В районите, обхванати от напоителни системи, разполагането на съоръженията за напояване да е на подходящо разстояние от корените на растенията за предотвратяване на замърсяване на водите в случай на отмиване и изтичане на води.	
3	Подгизнали, замръзнали или покрити със сняг почви	1. На равнинни терени, да не се тори с азотсъдържащи торове на напълно замръзнала почва, както и на почва, изцяло или отчасти покрита със снежна покривка, с дебелина по-голяма от 5-6 см. Само по изключение да се прибягва до торене с азотсъдържащи торове на частично замръзнала почва. 2. Да не се внасят азотсъдържащи	3.1. Не се тори с азотсъдържащи торове върху напълно замръзнала почва, както и на почва, изцяло или отчасти покрита със снежна покривка. 3.2. Не се внасят азотсъдържащи торове по време на валежи и след това, докато почвата е преовлажнена. 3.3. Не се внасят азотсъдържащи торове на естествено преовлажнени почви и на наводнени почви (с изключение на оризища).	Редакция на текста: Не се внасят азотсъдържащи торове в случаите: 3.1. на замръзнала почва, както и на почва, изцяло или отчасти покрита със снежна покривка; 3.2. по време на валежи и след това, докато почвата е преовлажнена; 3.3. на естествено преовлажнени почви и на наводнени почви (с изключение на оризища).	Преномериране и добавяне на Нова т.3.2 Препоръчва се при възможност, поддържането на минимално количество растителна покривка през влажните периоди от годината, с цел отнемане на азота от почвата и предотвратяване на замърсяването на водите с нитрати.	

		торове по време на валежи и след това, докато почвата е преовлажнена. 3. Да не се внасят азотсъдържащи торове на естествено преовлажнени почви и на наводнени почви (с изключение на оризища).				
4	Близост до течащи води	16. При равнинни терени, когато се извършва шербетуване (поливка с разтворен във вода оборски тор) на зеленчукови и други култури, разстоянието до водни басейни да бъде не по-малко от 5 м. В случаите на използване на течната фракция на оборския тор на равнинни терени, отстоянието до водните басейни да не е по-малко от 10 м. 22. При терени с наклон над 6°, да не се внасят	2.1. Не се извършва торене на площи с наклон, по-голям от 6° и разстояние до повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море и др.) по-малко от 50 м. Мярката може да не се прилага само при рекултивация на нарушени терени и подобряване на слабопродуктивни земи, съгласно Наредба № 26 за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт (обн., ДВ, бр. 89 от 22.10.1996 г., изм. ДВ. бр.30 от 2002г.).	Няма изменения в т.2.1 в т. 4.1. и т. 4.2. се прави уточнение за повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци,	Редакция на текста в т. 4.2. При равнинни терени, когато се извършва поливка с разтворен във вода твърд оборски тор или течен оборски тор на зеленчукови и други култури, разстоянието до повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.) да бъде не по-малко от 5 м.	

		азотсъдържащи торове край водни басейни, на разстояние, не по-малко от 10 м. 23. Когато се извършва шербетуване (поливка с разтворен във вода оборски тор) на зеленчукови и други култури върху терени с наклон 6°, разстоянието до водни басейни да бъде не по-малко от 10 м.	4.1. При равнинни терени да не се използват азотсъдържащи торове край повърхностни водни обекти на разстояние, по-малко от 5 м. 4.2. При равнинни терени, когато се извършва шербетуване (поливка с разтворен във вода оборски тор) на зеленчукови и други култури, разстоянието до повърхностни водни обекти да бъде не по-малко от 5 м. В случаите на използване на течната фракция на оборския тор на равнинни терени, отстоянието до повърхностни водни обекти да не е по-малко от 10 м.	канали, езера, язовири, Черно море и др.).		
5	Съоръжения за съхранение на оттока	I. Съхранение на оборския тор А. Общи правила за съхранението на оборския тор 1. В зависимост от размера на земеделското стопанство, от броя на животните и начина на	5.1. Съоръженията за съхранение на оборския тор (твърд и течен) и техният вид зависи от размера на земеделското стопанство, от броя на животните, начина на отглеждането им и наличието на земеделска земя.	Прецизиране на текста: 5.2. Съоръженията за съхранение на оборски тор	Прецизиране на текста в раздел 5: 5.1. Местата за събиране и съхранение на оборския тор (твърд и течен) и техният вид зависи от размера на земеделското стопанство, от	

	отглеждането им, всяко земеделско стопанство трябва да разполага с отделни съоръжения за съхраняването на оборски тор – твърд и течен. 2. Съоръженията се изграждат с водоустойчиво дъно, по начин, който да предотвратява изтичането на отпадни води. Съоръженията се проверяват редовно и при необходимост се предприемат незабавни действия. Б. Специфични правила за съхранение на оборския тор, според вида му. а) Твърд оборски тор 1. При пасищно отглеждане на животни, капацитетът на изградените съоръжения да е достатъчен за съхраняване на генерираните в стопанството	5.2. Съоръженията се изграждат: 5.2.1. с непропусклива основа, непозволяваща изтичане на течната фракция, при наличие на: - 1 или 2 условни животински единици, - от 3 до 5 условни животински единици, когато стопанинът ползва земя, върху която да оползотвори тора, при спазване на изискванията за влагане на не повече от 17 кг азот на декар годишно, - сключен договор с преработвателно предприятие за ежедневно извозване на оборския тор (твърд и течен). 5.2.2. с водонепропускливо дъно и стени: - отделни съоръжения за съхранение на различните фракции оборски тор (твърд и течен) при наличие повече от 5 условни животински единици и прилагане на технологии, свързани с разделяне на течния	(торови площадки) се изграждат с непропусклива основа, по начин, който не позволява проникване и замърсяване на почвата и водоизточниците, както следва: – при 1 или 2 условни животински единици; – от 3 до 5 условни животински единици, когато стопанинът ползва земя, върху която да оползотвори тора, при спазване на изискванията за влагане на не повече от 17 кг азот на декар годишно; – когато земеделския стопанин не ползва земя, сключва договор с друго лице (преработвателно предприятие) за ежедневно извозване на оборския тор (твърд и течен)	броя на животните изразени в животински единици /ЖЕ/, технологията на отглеждането им, продължителността на периода на съхраняване (в зависимост от начина на отглеждане на животните – оборно пасищно или оборно), количеството на използвания постелъчен материал и наличието на земеделска земя. 5.2. Местата за събиране и съхранение на оборски тор се изграждат по начин непозволяващ проникване и замърсяване на почвата и подземните води и биват: 5.2.1. торови площадки с непропускливи основи, когато в стопанството се отглеждат до 5 ЖЕ; 5.2.2. съоръжения за съхранение на оборския тор с непропускливи дъна и стени, при наличие на повече от 5 ЖЕ, в стопанства без прилагане на технологии, свързани с разделяне на оборския тор на фракции. 5.2.3. отделни съоръжения за съхранение на различните фракции оборски тор с непропускливи дъна и стени, при наличие на повече от 5 ЖЕ, в стопанства с прилагане на	
--	---	--	--	---	--

	оборски тор най-малко за 4 месеца. 2. При оборно отглеждане на животни, капацитетът на изградените съоръжения да е достатъчен за съхраняване на генерирания в стопанството оборски тор най-малко за 6 месеца. 3. При изграждането на съоръженията да се вземат предвид редица фактори, като броя на отглежданите животни, вида им, технологията на отглеждане, продължителността на периода на съхраняване (в зависимост от начина на отглеждане на животните – пасищно или оборно) и количеството на използвания постелъчен материал. 4. Твърдият оборски тор да се използва след съхранение в	оборски тор на фракции, когато стопанинът ползва земя, върху която да оползотвори тора, при спазване на изискванията за влагане на не повече от 17 кг азот на декар годишно. - отделни съоръжения за съхранение на различните фракции оборски тор (твърд и течен) при наличие на повече от 5 условни животински единици и прилагане на технологии, свързани с разделяне на течния оборски тор на фракции и договор за оползотворяване на оборския тор, когато стопанинът не стопанисва земя. - изградени съоръжения без прилагане на технологии за разделяне на течния оборски тор на фракции в стопанства отглеждащи повече от 5 условни животински единици.	и неговото оползотворяване; – отделни съоръжения за съхранение на различните фракции оборски тор (твърд и течен) при наличие на повече от 5 условни животински единици и прилагане на технологии, свързани с разделяне на течния оборски тор на фракции, когато стопанинът ползва земя, върху която да оползотвори тора, при спазване на изискванията за влагане на не повече от 17 кг азот на декар годишно; – отделни съоръжения за съхранение на различните фракции оборски тор (твърд и течен) при наличие на повече от 5 условни животински	технологии, свързани с разделяне на оборския тор на фракции (твърд и течен). Когато стопанинът ползва земя за оползотворяване на оборския тор, съхранената тор се разпръсква равномерно при спазване на изискванията за влагане на не повече от 17 кг азот на декар годишно. В случаите, когато земеделския стопанин не стопанисва земя или стопанисва, но в по-малък размер от тази, необходима за оползотворяване на тора, сключва договор с друго лице (преработвателно предприятие) за ежедневното му извозване и последващо оползотворяване. 5.3. Съхранение на оборския тор според видовете фракции: 5.3.1. Твърд оборски тор 1. Да не се изграждат торови площадки/ съоръжения за съхранение на твърд оборски тор в близост до повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.). Разстоянието от тях да е най-малко 20 м. 2. При оборно-пасищно отглеждане на	
--	---	--	--	--	--

	продължение на най-малко 6 месеца. 5.Твърдият оборски тор да се съхранява в специални торохранилища. При липса на такива, твърдият оборски тор да се съхранява на водонепропускливи площадки. 6.Отпадните води, отделящи се от съхранявания твърд оборски тор, да се събират и съхраняват. 7.Да не се изграждат съоръжения за съхранение на твърд оборски тор в близост до водни обекти. Разстоянието до водни обекти да е най-малко 20 м. б) Течен оборски тор 1.Течният оборски тор да се използва след съхранение в продължение на най-малко 4 месеца. 2. Стопанството да разполага с	а) Твърд оборски тор 1. При пасищно отглеждане на животни, капацитетът на изградените съоръжения да е достатъчен за съхраняване на генерирания в стопанството оборски тор най-малко за 4 месеца. 2. При оборно отглеждане на животни, капацитетът на изградените съоръжения да е достатъчен за съхраняване на генерирания в стопанството оборски тор най-малко за 6 месеца. 3. При изграждането на съоръженията да се вземат предвид редица фактори, като броя на отглежданите животни, вида им, технологията на отглеждане, продължителността на периода на съхраняване (в зависимост от начина на отглеждане на животните – пасищно или оборно) и количеството на	единици и прилагане на технологии, свързани с разделяне на течния оборски тор на фракции и договор за оползотворяване на оборския тор, когато земеделският стопанин не стопанисва земя; – изградени съоръжения без прилагане на технологии за разделяне на течния оборски тор на фракции в стопанства отглеждащи повече от 5 условни животински единици. 5.3. Съхранение на оборския тор според видовете фракции: 5.3.1. Твърд оборски тор	животни капацитетът на изградените торови площадки/съоръжения да е достатъчен за съхраняване на генерирания в стопанството оборски тор за период най-малко от 4 месеца. 3. При оборно отглеждане на животни капацитетът на изградените торови площадки/съоръжения да е достатъчен за съхраняване на генерирания в стопанството оборски тор, за период най-малко от 6 месеца. 4. Отпадъчните води да се събират и съхраняват в изградените торови площадки/съоръжения. 5.3.2. Течен оборски тор 1. Да не се изграждат съоръжения за съхранение на течен оборски тор върху терени с наклон по-голям от 60 и в близост до повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.). Разстоянието от тях да е най-малко 20 м. При близост с водни обекти да се предвидят съоръжения предпазващи от наводнения – над и под склона. 2. Капацитетът на съоръжението за	
--	---	---	---	--	--

	добре построено съоръжение или резервоар. Капацитетът (обемът) му зависи от броя, вида на животните и от продължителността на периода на съхранение (най-малко 4 месеца). 3. Съхранението на течния оборски тор да се извършва в съоръжения, специално изградени за целта, в зависимост от специфичните особености, като вида на обора, в който се отглеждат отделните видове животни. 4. Да не се изграждат съоръжения за съхранение на течен оборски тор в близост до водни обекти. Разстоянието до тях да е най-малко 20 м. II. Съхранение на силаж и отпадъчни води от силаж 1. Всички отпадни води от силажите да	използвания постелъчен материал. 4. Твърдият оборски тор да се използва след съхранение в продължение на най-малко 6 месеца. 5. Твърдият оборски тор да се съхранява в специални торохранилища. При липса на такива, твърдият оборски тор да се съхранява на водонепропускливи площадки. 6. Отпадните води, отделящи се от съхранявания твърд оборски тор, да се събират и съхраняват. 7. Да не се изграждат съоръжения за съхранение на твърд оборски тор в близост до повърхностни водни обекти. Разстоянието до водни обекти да е най-малко 20 м. б) Течен оборски тор	Прецизиране на текстовете в т.5-7 5. Твърдият оборски тор да се съхранява в специални торохранилища. При липса на такива, твърдият оборски тор да се съхранява на торова площадка с непропусклива основа. 6. Отпадъчните води, отделящи се от съхранявания	съхраняване на генерирания в стопанството течен оборски тор трябва да е достатъчен за неговото съхранение за период , най-малко от 6 месеца, включващ периода на забрана за ползване на азотсъдържащи торове. 3. Резервоарите, цистерните и тръбопроводите да се поддържат изправни при използване на течен тор с цел предотвратяване на течове. 5.4. Съхранение на силаж и отпадъчни води от силаж: Нова т. 3.Негодният или неизползваният силаж да се изгребва, заедно със засегнатия почвен слой от 5 см и да се транспортира до подходящо място за компостиране/ съхраняване, като органичен тор.	
--	---	---	---	--	--

	се събират и съхраняват, като се отвеждат до резервоар, за да се предотврати просмукване в почвата. 2. Силажът, произведен от полуизсъхнала трева и балиран след това в найлонови опаковки, да се съхранява най-малко на 20 м от водни обекти. III. Съхранение на минерални торове 1. Минералните (неорганичните) торове да се съхраняват в специализирани складови помещения, изградени и оборудвани съгласно инструкциите за противопожарна безопасност. 2. В специализираното складово помещение насипните и опаковани торове се съхраняват отделно. На всеки	1. Стопанството да разполага с добре построено съоръжение или резервоар. Капацитетът (обемът) му зависи от броя, вида на животните и от продължителността на периода на съхранение (най-малко 6 месеца), включващ периода на забрана за ползване на азотсъдържащи торове. 2. Съхранението на течния оборски тор да се извършва в съоръжения, специално изградени за целта, в зависимост от специфичните особености, като вида на обора, в който се отглеждат отделните видове животни. 3. Да не се изграждат съоръжения за съхранение на течен оборски тор в близост до повърхностни водни обекти. Разстоянието до тях да е най-малко 20 м. 4. При използване на течен тор за предотвратяване на течове се поддържат изправни резервоарите, цистерните и тръбопроводите.	твърд оборски тор, да се събират и съхраняват в съоръженията по раздел 5 „Капацитет и конструкция на местата, предназначени за събиране и съхраняване на оборския тор и отпадъчните води от животни и силаж за намаляване на замърсяването на водите“. 7. Да не се изграждат съоръжения за съхранение на твърд оборски тор в близост до повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.). Разстоянието от тях да е най-малко 20 м. 5.3.2. Течен оборски тор		
--	---	--	---	--	--

		вид тор се поставя табелка с надпис. 3. Да не се допуска плътно нареждане на фигурите с опаковани торове до стените на складовото помещение. Отстоянието трябва да е най-малко 25 см. 4. Амониевият нитрат да се съхранява в опаковано състояние. 5. Другите насипни торове (калиеви, фосфорни) да се съхраняват на купчини под различна форма, но да не се допуска смесване. 6. При липса на специална складова база, минералните торове да се съхраняват под навеси или складови помещения, пригодени за съхранение – покривите да не пропускат вода, подовете да са водонепропускливи и повдигнати над	в) Съхранение на силаж и отпадни води от силаж 1. За да се предотврати просмукване в почвата Всички отпадни води от силажите се събират и съхраняват, като се отвеждат до резервоар. 2. Силажът, произведен от полуизсъхнала трева и балиран след това в найлонови опаковки, се съхранява най-малко на 20 м от водни обекти.	В т. 3. се посочват повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.). 5.4. Съхранение на силаж и отпадъчни води от силаж 1. За да се предотврати просмукване в почвата, всички отпадъчни води от силажите се събират и съхраняват, като се отвеждат до		
--	--	--	---	--	--	--

		нивото на терена, около складовете да са изкопани канавки за безопасно извеждане на водата. 7. Не се допуска съхранението на насипни минерални (неорганични) торове на открити площадки.		резервоар или цистерна с водонепропускливи дъна и стени. Това изисква наличието на водонепропускливи канали, които да позволяват отвеждането на силажните отпадъчни води. Резервоарът или цистерната и каналите трябва да са изградени по начин, който да не позволява просмукване в почвата или замърсяване на естествените водоизточници. 2. Силажът, произведен от полуизсъхнала трева и балиран след това в найлонови опаковки, се съхранява на разстояние най-малко на 20 м от повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.).		
--	--	--	--	--	--	--

6	Ограничения и разделяне на части на притока на азот	6.4. Торовата норма на минералните торове се разделя на две при внасяне на повече от 12 кг активно вещество азот на декар, като до 1/3 от нормата се внася предсеитбено или преди засаждането, а разликата от нормата се оставя за подхранване. 6.5. На почви с лек механичен състав (песъчливи почви) азотната норма се разделя на две или три части, за да се избегне просмукването на нитрати в по-долните почвени слоеве и попадането им в плитките подземни води.	Няма изменения	6.4. Количеството внесени азотни съединения от органичен тор не трябва да надвишава 17 кг азот на декар годишно за да се избегне риска от излишък на нитрати в почвата. Преномериране (в т.6.5 и т.6.6)	Преномериране и прецизиране на текста в: т. 6.1. Не се използва пресен оборски тор. Твърдият и течният оборски тор се съхраняват най-малко 6 месеца (при обикновени условия), преди внасянето им в почвата, като се спазват периодите на забрана по т.1.1. Добавяне на второ изречение към т. 6.5. (стара т. 6.4): Азотсъдържащите торове да се разпределят равномерно върху почвата.	.
---	---	--	----------------	---	---	---

7	Метод за разпръскване (и равномерност на разпръскването) на изкуствени и естествени торове	6.2. Оборският тор се внася, с подходяща почвообработваща техника, непосредствено преди основната обработката на почвата във връзка с подготовката ѝ за засяване или засаждане на културите. 6.7. Авиационното разпръскване на минералните торове се извършва при тихо време, с	Няма изменения	Преномериране (в т.6.3 и 6.8)	Преномериране и редакция на текста в т. 6.9 (стара т.6.8) Авиационното разпръскване на минералните торове се извършва при тихо време, с поставяне на наземни ориентири, като се отчита силата на вятъра и отстоянието от повърхностни водни обекти да не е по-малко от 10 м.	

		поставяне на наземни ориентири, като се отчита силата на вятъра.				
8	Сеитбообръщение, грижи за трайните култури	2.2.1. В обработваеми земи се извършват-противоерозионни сеитбообращения. 2.2.2 В трайни насаждения се извършва - терасиране напречно на склона, затревяване в междуредията, мулчиране, оттокоотвеждащи съоръжения, внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено.	Няма изменения	Няма изменения	Няма изменения	
9	Растителна покривка през дъждовните периоди		Няма изменения	Няма изменения	Нова т. 3.2. (към раздел 3. Условия за разпръскване на азотсъдържащи торове върху влажни, наводнени, замръзнали или покрити със сняг почви) т. 3.2. Препоръчва се при възможност, поддържането на минимално количество растителна покривка през влажните периоди от годината, с цел отнемане на азота от почвата и предотвратяване на	

					замърсяването на водите с нитрати.	
10	Планове за торене и документация за торенето	-	Няма изменения	Няма изменения	Допълнение към раздел 6. Начини за разпръскване на азотсъдържащи торове (органични и минерални/неорганични): В т. 6.10 (Добавяне на второ изречение, стара т.6.9) Нормите на торене се определят чрез анализ на почвата и дадени препоръки от специалисти по торене. Разработването на планове за подобряване на почвата се извършва според нейното предназначение. Нова т. 6.11. Да се водят дневници за извършеното торене (с информация за нормата на торене, наименованието, вида и количествата внесени торове, резултатите от предварителните анализи на почвите и дадените препоръки от специалистите по торене).	Редакция на 6.11.: 6.11. Да се водят дневници за извършеното торене (с информация за нормата на торене, наименованието, вида и количествата внесени торове, резултатите от предварителните анализи на почвите и дадените препоръки от специалистите по торене). Нормите за торене с азот се определят след извършване на агрохимичен анализ на почвата и анализ на органичния тор, като се използва софтуер за изчисляване на азотния баланс (наличен на https://www.naas.government.bg/biblioteka/p3978/instrument-za-balansirano-torene или чрез използването на https://reulzrrncl5kke7-db202005191519.adb.eu-frankfurt-1.oraclecloudapps.com/ords/r/fert_workspace/fertilizers/
11	Отток и отмиване във връзка с напояването	-	Няма изменения	Няма изменения	Нова т. 2.3.4. (към раздел 2 Условия за разпръскване на азотсъдържащи торове по земи с	

					остър наклон и други допълнителни мерки) т. 2.3.4. В районите, обхванати от напоителни системи, разполагането на съоръженията за напояване да е на подходящо разстояние от корените на растенията за предотвратяване на замърсяване на водите в случай на отмиване и изтичане на води.	
12	Други превантивни мерки	отпада	Няма изменения	Няма изменения	Няма изменения	
		след съхранение в продължение на най-малко 6 месеца	Няма изменения	Няма изменения	Няма изменения	
					Нова т. 6.8. (към раздел 6. Начини за разпръскване на азотсъдържащи торове (органични и минерални/неорганични): т. 6.8. Течният оборски тор да се транспортира в затворени цистерни. Твърдият оборски тор да се транспортира и товари по начин, изключващ замърсяване на околната среда.	

Източник: БАБХ 2016 г.; МЗХ 2024 г.

2.2 Програма за обучение и информиране на земеделските производители с цел прилагане на Правилата.

Оценка на Кампанията за подобряване на информираността. Ежегодно Министерство на земеделието и храните, в рамките на Програмата за развитие на селските райони, извършва следните видове информационни дейности:

1. Специализирани семинари на областно ниво за представяне на мярка 10 „Агроекология и климат“ от ПРСР 2014-2020 г., Агроекологични интервенции, Еко схеми 2023-2027 и изискванията за ПДЗП;
2. Пресконференции за медиите във всички областни центрове;
3. Разпространение на информация до всички значими електронни и печатни медии на централно и регионално ниво;
4. Изработени и разпространени във всички значими медии са набор от брошури и ПР публикации;
5. Разработени и излъчени са клипове по националните телевизии;
6. Регулярни участия на експерти от МЗХ в ТВ предавания за разясняване на мярка 10 Агроекологични интервенции и Еко схеми 2023-2027;
7. Регулярни участия на експерти от МЗХ в специализирани радио-рубрики за земеделие;
8. Регулярно се провеждат съвместни обучения на МЗХ и неправителствени организации (БДЗП) за фермери кандидати за мярка 10 от ПРСР 2014-2020 г.;
9. Проведени са специализирани обучителни семинари на МЗХ и НПО (WWF) за журналисти по теми, свързани с прилагане на мярка 10.

Национална служба за съвети в земеделието (НССЗ) е единствената публична консултантска организация, функционираща чрез Териториални и Мобилни офиси на областно и общинско ниво в областта на селското стопанство и в същото време е единствената консултантска организация с пълно национално покритие. НССЗ извършва редица дейности с цел повишаване на информираността, знанията и практическите умения в областта на земеделието, включително консултира земеделските стопани относно законоустановените изисквания (ЗИУ) по изпълнението на изискванията на Директива 91/676/ЕИО – Нитратна директива и прилагането на добри земеделски практики. Провеждат се индивидуални консултации (в офиса, на място в стопанството или по телефона), изнесени приемни по населените места и обучителни семинари за трансфер на научни знания и технологии, в т.ч. обучения на експерти и фермери, за повишаване на знания и практически умения за Правилата за добра земеделска практика и тяхното прилагане. НССЗ предоставя по мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанство и услуги по заместване в стопанство“ от ПРСР 2014 – 2020 г. консултантски пакети на млади земеделски стопани и малки стопанства, които включват консултации по прилагане на Правила за добра земеделска практика и Законоустановени изисквания за управление с тема „Води“.

Експертите от службата изготвят информационни материали, които се отпечатват или публикуват на интернет страницата и социалните мрежи на НССЗ.

Териториалните областни и Мобилните общински офиси на НССЗ регулярно организират информационни събития за земеделски стопани и заинтересовани лица, по време на които се разглеждат включително и теми свързани с Добрите земеделски практики, като за периода 2020 - 2023 г. са проведени общо 889 бр. събития, по време на които са взели участие над 30 000 земеделски стопани или средно годишно около 7 500 лица.

Информационната система на НССЗ, позволява да се отчитат брой проведени консултации, консултирани лица, брой информационни мероприятия и обучителни семинари и участници в тях, конкретно свързани с Правилата и ЗИУ, които са посочени в таблица 2.4.

Табл. 2.4

Години	Брой консултирани лица	Брой консултации (в офиса, на място и по телефона)	Брой информационни мероприятия и обучителни семинари	Брой на участниците в информационни мероприятия и обучителни семинари
2020	1 409	2 210	11	310
2021	1 595	2 515	12	432
2022	1 436	2 044	10	242
2023	2 602	4 307	13	343
Общо за периода 2020-2023	7 042	11 076	46	1 327

Източник: НССЗ

Включват се дейности, извършени от НССЗ на територията на цялата страна (без да се отчита дали е в нитратно уязвими зони).

По подмярка 2.1.2. „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“ НССЗ предоставя на **малките земеделски стопанства** напълно безплатно шест (6) основни консултантски пакета (КП), като в два от тези пакети (**ТП 1 и ТП 2**), се включва предоставянето на информация и съвети за изпълнение на Националните стандарти за Добро земеделско и екологично състояние на земята, **Законоустановени изисквания за управление (ЗИУ) и селскостопански практики** от полза за климата и околната среда, политиката за водите, вкл. опазване на водите от замърсяване.

Съдържанието на консултантските пакети (КП), които НССЗ предоставя на малките земеделски стопани, по реда на Наредба № 7 от 5 май 2016 г. за прилагане на подмярка 2.1.2. е одобрено със Заповед №РД-09-440/21.06.2016 г. на Министъра на земеделието и храните.

Съгласно одобреното съдържание по **КП ТП 1** се включва предоставяне на информация и съвети на земеделския стопанин за всички приложими за него Националните стандарти за Добро земеделско и екологично състояние на земята и Законоустановени изисквания за управление (ЗИУ) изброени в приложение II на Регламент (ЕС) № 1306/2013 и оценка на произтичащите от тях задължения за земеделското му стопанство. Тук се включва Национален стандарт 1, който забранява използването на минерални и органични азотсъдържащи торове в буферните ивици и ЗИУ по основен въпрос „Води“ относно изискванията и стандартите по чл. 4 и 5 от Директива 91/676/ЕИО на Съвета от 12 декември 1991 г. **за опазване на водите от замърсяване с нитрати от селскостопански източници** (ОВ L 375, 31.12.1991г.), по начина по който се прилагат съгласно националното законодателство.

Съгласно одобреното съдържание **по КП ТП 2** на земеделския стопанин се предоставя информация и съвети на земеделския стопанин за изискванията, определени от националното законодателство за изпълнение на чл. 11, параграф 3 от Директива 2000/60/ЕО на Европейския парламент и на Съвета за установяване на рамка за действията на Общността в областта на политиката за водите (Рамкова директива за водите), в зависимост от спецификата и потребностите на всяко малко земеделско стопанство. Предоставя се информация и съвети относно прилагане на мерки, свързани и с опазване на водите от замърсяване чрез:

- спазване на Правилата за добра земеделска практика с цел опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници, в т.ч. случаите, при които те са задължителни;

- прилагане на Програмата от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони в т.ч. случаите, при които тя е задължителна;

- спазване на изискванията на Закона за водите по отношение на опазване на водите и водните обекти от замърсяване с приоритетни и приоритетно опасни вещества определени по реда на чл. 118 от Закона за водите;

- правилна употреба на продукти за растителна защита съгласно принципите на добрата растителнозащитна практика;

- спазване на изискванията за оползотворяване (използване) на утайки в земеделието в т.ч. относно издаването на разрешение по чл. 6, ал. 1, т. 3 от Закона за опазване на земеделските земи и разрешение по реда на чл. 37 от Закона за управление на отпадъците;

- спазване на забранителните и ограничителни дейности в определените със заповеди на министъра на околната среда и водите санитарно-охранителните зони (СОЗ) на находища и водовземни съоръжения в т.ч. забраните и ограниченията определени в Приложение № 1 и 2 на Наредба № 3 от 16 октомври 2000 г. за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на санитарно-охранителните зони около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди;

- спазване на режимите и ограниченията, определени в Заповедите на министъра на околната среда и водите за обявяване на защитените зони по НАТУРА 2000;

- спазване на изискванията на Закона за опазване на околната среда относно изготвяне съгласно чл. 92 и 93 на закона на задължителни оценки за въздействие върху околната среда в случай на инвестиционни намерения и/или за издаване съгласно чл. 117 на закона на комплексни разрешителни при изграждането и експлоатацията на нови и експлоатацията на действащи инсталации и съоръжения.

- Предоставяне на информация и съвети за приложимите в земеделското стопанство на консултирания земеделски стопанин мерки за опазване, възстановяване и устойчиво използване на водите, включени в Плана за управление на съответния речен басейн, на чиято територия попада стопанството.

- Агрохимичен анализ на почвени проби и предоставян на препоръки за балансирано торене.

През периода 2020-2023 г.

НССЗ предоставя на **млади фермери**, кандидати по подмярка 6.1. „Стартова помощ за млади земеделски стопани“ от ПРСР 2014 - 2020 г., консултантски пакет (КП) А2Б. Този консултантски пакет също съдържа одобрен допълнителен модул 1 изцяло свързан със запознаване на земеделския стопанин с изискванията и предоставяне на препоръки за прилагането на всеки от Националните стандарти за Добро земеделско и екологично състояние на земята в област „Околна среда, изменение на климата и добро земеделско състояние на земята“ и Законоустановени изисквания за управление (ЗИУ), определяне на приложимите за стопанството, както и оценка на произтичащите от тях задължения за земеделското му стопанство и предвидените санкции при тяхното неизпълнение.

За периода 2020-2023 г. на 351 бр. млади земеделски стопани и на 3 652 бр. малки земеделски стопанства са предоставени консултации, материали и е направена оценка на стопанството във връзка със Законоустановени изисквания за управление относно изискванията и стандартите по чл. 4 и 5 от Нитратната Директива, за начина по който се прилагат, съгласно националното законодателство.

Табл. 2.5

Години	Брой малки земеделски стопанства, на които е предоставен КП ТП 1	Брой малки земеделски стопанства, на които е предоставен КП ТП 2	Брой млади фермери, на които е предоставен КП А2Б
2020	626	638	-
2021	641	657	-
2022	536	644	-
2023	1209	1115	351
Общо за периода 2020-2023	3012	3054	351

Към НССЗ работи Аналитична лаборатория, в която се приемат проби за почвен анализ за определяне на почвената киселинност рН(KCl) и рН (H₂O), определяне на минерален азот- амонячен (NH₄-N) и нитратен (NO₃-N), определяне на усвоими форми на фосфор (P₂O₅) и калий (K₂O), определяне на общ азот в почва, определяне на активен калций и определяне на хумус. През периода 2020 – 2023 г. са анализирани 4 291 почвени проби и са изготвени 3 027 препоръки за торене.

Към НССЗ е лицензиран Център за професионално обучение (ЦПО). Учебното съдържание на провежданите дългосрочни и краткосрочни курсове е структурирано в отделни модули, като задължително включва теми свързани с проблеми на опазване на околната среда в земеделието, здравословни условия на труда, хуманното отношение към животните, условията за поддържане на земята в добро земеделско и екологично състояние и правилата за добра земеделска практика, спазването на българското и европейското законодателство.

Чрез ЦПО на НССЗ са проведени и обучения на тема „Агроекология“ (30 учебни часа), тема „Опазване на околната среда, смекчаване на последиците от изменението на климата и адаптиране към него, биологичното разнообразие и опазването на водите“ с включен модул „Опазване на качеството на почвите и водите“ (18 учебни часа) и на тема „Законоустановени изисквания за управление (ЗИУ) и стандарти за добро земеделско и екологично състояние (ДЗЕС)“ (16 учебни часа).

За периода 2020-2023 г. са обучени общо 168 курсисти.

На електронната страница на НССЗ, в секция Библиотека е създадена рубрика „Правилата за добра земеделска практика“, която съдържа информация за Програмата от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони за периода 01.01.2020-31.12.2023 г. Публикуван е и електронен инструмент, чрез който се изчислява баланс на хранителните вещества.

С помощта на експертите на НССЗ фермерите получават навременна и актуална информация и успяват да надграждат знанията си.

3. Определяне на замърсените води, застрашените от замърсяване води и уязвимите зони на територията на страната¹

3.1 Води, определени по реда на чл. 3.1 и Приложение I на Нитратната директива – замърсени и застрашени от замърсяване води, с посочване на критериите за всеки воден обект поотделно

Определянето на водите, които са замърсени или са застрашени от замърсяване, както и на уязвимите зони се извършва въз основа на информация, предоставена от ИАОС, Басейновите дирекции и от министъра на здравеопазването.

Както при предишния период на докладване, така и сега определянето на замърсените

¹ Разработена от МОСВ

води се извършва по следните критерии:

- за повърхностните води и в частност тези, използвани или предназначени за питейно-битово водоснабдяване, водите са замърсени когато съдържат нитрати с концентрация, по-голяма от 50 милиграма на литър (mg/l);
- за подземните води: водите са замърсени, когато съдържат нитрати с концентрация, по-голяма от 50 милиграма на литър (mg/l);
- за повърхностните води - реки и езера/язовири, когато са засегнати от еутрофикация и са в статут „еутрофни“.

Като застрашени от замърсяване води с нитрати се определят водите, които биха могли да бъдат замърсени, ако не се прилага програма от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници. Съгласно Нид това са:

- повърхностните води които биха съдържали нитрати с концентрация, по-голяма от 40,0 милиграма на литър, ако не бъде приложена програмата от мерки;
- подземните води, които биха съдържали нитрати с концентрация, по-голяма от 37,5 милиграма на литър, ако не бъде приложена програмата от мерки;
- повърхностните води – реки и езера/язовири, които могат да бъдат засегнати от еутрофикация и са в статут „могат да станат еутрофни“, ако не бъде приложена програмата от мерки.

Като количествен критерий за определяне на застрашените от замърсяване води е приложена средната стойност за съдържанието на нитрати за периода на мониторинг, в случаите, когато тази стойност във всеки мониторингов пункт поотделно е: за повърхностните води $> 40 \text{ mg/l}$ и $< 50 \text{ mg/l}$ и $> 37.5 \text{ mg/l}$ и $< 50 \text{ mg/l}$.

По отношение на еутрофикацията, застрашени от еутрофикация считаме водите, когато достигнат степен „могат да станат еутрофни“.

Замърсените и застрашените от замърсяване води на територията на страната са определени първоначално със Заповед № РД-795 от 10.08.2004 г. на министъра на околната среда и водите.

Впоследствие със Заповед № РД- 930 от 25.10.2010 г. на министъра на околната среда и водите, същите бяха преразгледани и актуализирани. Заповедта от 2010 г. определи с малки изключения, като замърсени и застрашени от замърсяване само подземни води. В приложения на Заповедта са посочени подземните водни тела и административните единици - общините и части от тях, в които са установени замърсените води и водите, които биха могли да бъдат замърсени, ако не се прилага определена програма от мерки.

През 2015 г. със Заповед РД - 146/25.2.2015г на министъра на околната среда и водите беше извършено преразглеждане и актуализация на замърсените и застрашени от замърсяване води. В резултат от това като замърсени и застрашени от замърсяване бяха посочени повече повърхностни води в сравнение с 2010 г.

Със Заповед № РД-660/28.08.2019 г. на министъра на околната среда и водите беше извършена актуализация на замърсените и застрашени от замърсяване води на територията на страната. В резултат от това като замърсени и застрашени от замърсяване бяха посочени отново повече повърхностни води в сравнение с 2015 г.

Със Заповед № 900/21.10.2024 г. на министъра на околната среда и водите беше извършена последната към момента актуализация на замърсените и застрашени от замърсяване води на територията на страната. В резултат от това като замърсени и застрашени от замърсяване бяха посочени отново повече, както повърхности, така и подземни води в сравнение с 2019 г.

Увеличението на площта на нитратно-уязвимите зони е следствие и на прецизирането на методиката за определяне на тези зони, а именно:

1. Анализирана е цялата налична информация от данните за мониторинга. Тази информация включва, както мрежата по нитратна директива, така и останалите пунктове по Рамковата директива за водите (РДВ), собствен мониторинг по разрешителен режим, и всякакъв друг наличен, например в Изпълнителна агенция по околна среда и води (ИАОС), който е извън заповедта за мониторинга, също и в Геоинформационната система за управление на водите и докладване (ГИСУВД).
2. Мониторинговите пунктове (МП) по нитратна директива са разгледани всичките.
3. Останалите данни от мониторинг са анализирани по следния начин: за да се очертаят нитратно уязвимите зони са определени водите, които са замърсени или с риск от замърсяване по следните критерии:
 - за подземните води:
 - замърсени са – съдържание на нитрати –повече от 50,0 мг/л,
 - застрашени от замърсяване – повече от 37,5 мг/л;
 - за повърхностните води – оценява се съдържанието на нитрати и еутрофикация:
 - замърсени са – съдържание на нитрати - повече от 50,0 мг/л,
 - застрашени от замърсяване – повече от 40,0 мг/л,
 - еутрофикация: определя се само за големите реки, устията на реките, които се вливат в р. Дунав и Черно море, естествени и изкуствени езера (язовири), преходни, крайбрежни и морски води.

Параметри за оценка на еутрофикацията: като водещи са използвани само биологични елементи за качество (БЕК) – фитопланктон и макрофити, там където е приложимо.

За граница са приети тези БЕК, които са със стойност по-ниска от добро състояние, т.е. за границата се използва границата между добро и умерено състояние за съответния БЕК и тип повърхностни води.

Прието е:

- еутрофни – когато БЕК е в границите на лошо и много лошо състояние,
 - могат да станат еутрофни – когато БЕК е в границите на умерено състояние.
4. Разглеждани са водосборите на ВТ:
 - За повърхностните водни тела, които ще влязат в НУЗ, се определят пунктовете, в които съдържанието на нитрати е над 40 мг/л и тези, за които пунктовете са определени като еутрофни или могат да станат еутрофни.
 - Проверен е натискът, включително значим натиск от земеделие и животновъдство за всяко водно тяло и мониторингов пункт, потвърден или отхвърлен като представителен за оценка на натиск от селско стопанство.
 - В случаите, в които няма източник на замърсяване, но има възможност за въздействие от селско стопанство: пунктът е оставен за наблюдение по нитратната директива.
 - В случаите, в които има смесен натиск, но има значим натиск от селско стопанство: пунктът отново е оставен за наблюдение по нитратна директива.
 - Оценена е възможността за натиск от селско стопанство (земеделие и животновъдство) и е потвърден или отхвърлен даденият мониторингов пункт като представителен за оценка на натиск от селско стопанство.
 - Описаните случаи за повърхностните води се прилагат и за подземните води.
 - При повърхностните води са проверени и най-близките мониторингови пунктове нагоре по течението, каква информация за замърсители носят (земеделие или друга дейност), т.е. прави се анализ на източниците на замърсяване.

- При повърхностните води е оценена и степента на еутрофикация. Отново е направен и анализ на източниците на замърсяване.
- 5. След всички селекции остават 2 списъка с мониторингови пунктове със съдържание на нитрати 37.5-50 мг/л и над 50 мг/л – за подземните води и с мониторингови пунктове със съдържание на нитрати 40-50 мг/л и над 50 мг/л + пунктове с еутрофикация, където тя е със съответния произход – за повърхностните води.
- 6. Проверени са и кои МП влизат в сега действащата мрежа по НД и ако не влизат, се добавят към нея.
- 7. Проверена е мрежата по НД и са извадени МП със съдържание на нитрати под 25 мг/л (ако е обосновано) в последните 8 години (2 докладвани периода), като за всеки пункт е посочена и причината за отпадане от наблюдение на МП (по утвърдената в ръководството таблица с данни и информация за пункта).
- 8. Същите обяснения са разписани и за всеки един пункт от мрежата по НД, който съдържа във времето данни за замърсяване, не попада в т.7, но се сменя от наблюдение от мониторинговата мрежа по НД.
- 9. Мониторинговата мрежа е допълнена с новите пунктове.
- 10. Изчертани са границите на нитратно-уязвимите зони (НУЗ) като за повърхностните тела са взети водосборите, а за подземните води е използван принципът на изчертаване на карти по изохипси (по съответните стойности за нитрати).

Очертаването на нитратно – уязвимите зони премина през следните етапи:

- Определяни са пунктовете за повърхностни води, в които водите са замърсени и застрашени от замърсяване с нитрати и еутрофни и могат да станат еутрофни;
- Определени са водните тела (ВТ);
- Проверен е натискът от земеделие като цялата водосборна област е засечена със слой от земеползването (>30 % земеделска земя), засечени са и имотите от ПУРН (План за управление на риска от наводнения) за съществуващите животновъдни обекти;
- Направена е преценка за останалите извън тези земи точки, в които има замърсяване с нитрати (какъв е източникът на замърсяване) и са добавени към тези площи (когато източникът на замърсяване води към земеделски произход замърсителите);
- Там, където има допълнителни данни, също са използвани (например резултати от модела Монерис, Дескриптор Д5 от РДМС и др.);
- Обединени са водосборите на всички повърхностни водни тела в обща зона, след което са взети откритите части на подземните водни тела и са добавени към вече очертаната НУЗ от водосборите, които в разкритите си части са със съдържание над 37.5 мг/л нитрати;
- Водосборите на повърхностните ВТ се обединяват с очертаната зона за подземните ВТ, като от очертаните площи се изключват големите населени места, в които няма доказателство, че източникът на замърсяване е от селскостопански произход, но се оставят тези населени места, които са в селските райони;
- Очертана е окончателна карта, като тя е засечена със слой на земното покритие (Корине). От списъка с обектите в CORINE са оставени естествените пасища, склерофилната растителност, вътрешните блатата, водните течения и водните тела (с кодове: 323, 411, 511 и 512);
- На този етап внимателно е огледана така получената НУЗ и е коригирана в следната последователност:
- „смутинг“ по алгоритъма на Дъглас-Пикар с толеранс от 20 м;
- „конгрегейтинг“ и
- „трешхолд“.

11. Определени се засегнатите водни тела (повърхностни и подземни) и са прегледани дали за самите тела има данни за замърсяване с нитрати. Които нямат, изпадат от списъка със засегнатите водни тела.
12. Определени се и общините (или части от тях), на чиято територия попадат засегнатите от замърсяване повърхностни и подземни водни тела.
13. Изготвен е финален вариант на картата, вкл. и ГИС слой.
14. От определената НУЗ се съставя списък с общините, които попадат частично или изцяло в НУЗ, списък с повърхностни, подземни водни тела в НУЗ, с еутрофни и могат да станат еутрофни повърхностни водни тела.

При така описания начин на анализ на оперативната информация за периода 2020 – 2023 г. се вижда, че е премахнат височинния принцип за „изрязване“ на територии (части от общини на определена надморска височина, попадащи в планинските зони), който принцип беше прилаган в предходните очертавания и преразглеждане на нитратно-уязвимите зони. Това е така, поради факта, че с развитие на земеделието и животновъдството, множество стопанства се качиха високо в планините, поради чистия климат и възможност за отглеждане на култури и животни. Това е и една от причините, освен еднозначните данни за съдържание на нитрати в повърхностните и подземните води, за увеличаване на площите на нитратно-уязвимите зони.

3.2 Местоположение на определените уязвими зони

Уязвимите зони са определени първоначално с цитираната по горе Заповед № РД-795 от 10.08.2004 г. на министъра на околната среда и водите, преразгледани и актуализирани със Заповед № РД- 930 от 25.10.2010 г. на министъра на околната среда и водите. Последващо преразглеждане на зоните има както следва: през 2015 г. – Заповед № РД - 146/25.2.2015г., през 2019 г. – Заповед № 660/28.08.2019 г. и Заповед № 900/21.10.2024 г. За определените уязвими зони и за тяхната актуализация в шестмесечен срок е предоставена информация в Европейската комисия.

Местоположението на първоначално определените уязвими зони, както и местоположението на уязвимите зони след актуализацията е показано на **Приложение I** към настоящия доклад. При прегледа на състоянието на водите беше установено, че предвид интензивното развитие на земеделието и животновъдството, се наблюдават все повече райони със завишено съдържание на нитрати във водите (повърхностни и подземни). Поради тази причина, а и поради прецизиране на методиката за очертаване на зоните, в обхвата на последните попаднаха повече водни тела, в сравнение с предходния период.

Както може да се види, НУЗ се разполагат/обхващат вече не само равнинните, хълмистите нископланинските територии със силно развито земеделие и животновъдство, но и планинските, поради което се налага и задължителното прилагане на Програмите от мерки и в тези райони. Премахването на височинния принцип е и мярка за недопускане на замърсители с нитрати във водите в тези райони, предвид липсата на обръщане на тенденцията на замърсяване.

4. Кратко описание на резултатите от мониторинга на водите, включително описание на съображенията, въз основа на които е извършено определянето на всяка уязвима зона или въз основа на които е извършена промяна или допълнително определяне на нова зона¹

4.1 Мониторинг на водите

4.1.1 Повърхностни води

През докладвания период 2020-2023 г. е извършван мониторинг на повърхностни

¹ Разработена от МОСВ

води в 351 пункта, разпределени както следва: 291 пункта реки, 60 пункта езера и 6 крайбрежни пункта. Преобладават пунктовете от категория реки.

Съгласно одобрени от министъра на околната среда и водите програми за мониторинг на екологичното и химичното състояние на повърхностните води е извършван мониторинга на повърхностните води на територията на Дунавски район за басейново управление на водите, Черноморски район за басейново управление на водите, Източнобеломорски район за басейново управление на водите и Западнобеломорски район за басейново управление на водите.

Съгласно заповеди на министъра на околната среда и водите ежегодно се изпълняват програми за мониторинг за качеството и количеството на водите. За целите на мониторинга по НиД се изпълнява следния мониторинг:

- физикохимични показатели: разтворен кислород, БПК₅, ХПК, азот нитратен N – NO₃, ортофосфати P–PO₄, нитрати - NO₃, азот общ, фосфор общ, прозрачност с честота 4 пъти годишно;
- биологични елементи за качество: макрофити – веднъж годишно, фитопланктон/хлорофил а – 2 пъти годишно. Като в една от годините на периода на докладване по показател нитрати се пробонабира 12 пъти/г.

Съгласно изискванията на *Ръководството за изготвяне на доклади от държавите-членки относно изпълнението на Директивата за нитратите 91/676/ЕИО (Ръководството)* е обработена наличната информация, както следва:

В таблица NiD_SW_Stat – са представени 392 пункта с географски координати, както и с информация дали попадат или не попадат в новоучертаната НУЗ. В колона М е представена информация за причините за отпадане на пунктове. За тези пунктове, за които през последните два докладвани периода съдържанието на нитрати е било под 25 мг/л, пунктовете ще бъдат премахнати в следващото докладване. Идентифицирани са нови пунктове за наблюдение.

В таблица NiD_SW_AnnConc – е представена информация за съдържанието на нитрати по години, брой проби, както и е изчислена средно годишната стойност на нитратите в 351 пункта за всяка една година, от периода на докладване.

В таблица NiD_SW_Conc – е представена информация за 351 пункта, начална и крайна дата на пробовземане, общ брой проби за периода, средно годишна стойност на нитрати за периода, средно зимна стойност на нитрати за периода, максимална стойност на нитрати за периода и тенденциите на средно годишна концентрации на нитрати 2020-2023 г. спрямо средно годишна концентрации на нитрати 2016-2019 г., както и тенденциите на средно зимните концентрации на нитрати 2020-2023 г. спрямо средно зимните концентрации на нитрати 2016-2019 г.

В таблица NiD_SW_EutroState – е представена информация за 284 пункта, начална и крайна дата на пробовземане и определеното трофично състояние за всеки един пункт.

В таблица NiD_SW_EutroStateMeth – е представена информация за показателите, по които е определено трофичното състояние (Could become eutrophic, Eutrophic, Non-eutrophic), мерните единици, периода на пробовземане.

Методологията за определяне на трофичното състояние е съгласно Наредба Н-4 от 14.09.2012 г. за характеризиране на повърхностните води, издадена от министъра на околната среда и водите, обн., ДВ, бр. 22 от 5.03.2013 г., в сила от 5.03.2013 г., изм. и доп., бр. 79 от 23.09.2014 г., в сила от 23.09.2014 г., бр. 85 от 2.10.2020 г., изм., бр. 13 от 16.02.2021 г., в сила от 16.02.2021 г., изм. и доп., бр. 67 от 4.08.2023 г., в сила от 4.08.2023 г. (Наредбата) е **Приложение VIII** към настоящия доклад.

С тази наредба се уреждат редът и начинът за характеризиране, класифициране и представяне на състоянието/потенциала на повърхностните водни тела.

Съгласно Наредбата, директорите на басейновите дирекции събират и поддържат в актуално състояние информация за вида и големината на значимия натиск от човешка

дейност, на който повърхностните водни тела в границите на всеки район за басейново управление е възможно да са подложени. Извършват оценка и идентифициране на значими замърсявания от точкови и дифузни източници и по-специално на такива с вещества, посочени в приложение № 3, от битови, промишлени, селскостопански дейности и други инсталации. Оценката и идентифицирането се извършва въз основа на информация, събрана в съответствие с изискванията на Закона за водите, Закона за опазване на околната среда, Закона за защита на растенията, Закона за защита от вредното въздействие на химичните вещества и смеси и съответните подзаконовни нормативни актове по прилагането им, както и всяка друга информация, необходима за целите на анализа.

Басейновите дирекции и Изпълнителната агенция по околна среда създават система за мониторинг за оценка на стойностите на биологичните елементи за качество, определени за всяка категория повърхностни води или за силно модифицирани и изкуствени повърхностни водни тела. Системата се основава на определени биологични видове или групи биологични видове и техните количествени и/или качествени характеристики, които са представителни за качествения елемент като цяло. Резултатите от системата за мониторинг се изразяват като съотношения за екологично качество с цел класификация на екологичното състояние. Тези съотношения представят пропорцията между стойностите на биологичните параметри, които се наблюдават в дадено повърхностно водно тяло, и стойностите на тези параметри за референтните условия, отнасящи се за същия тип тяло. Съотношението трябва да се изразява като числена стойност между нула и едно. Отлично екологично състояние се посочва чрез стойности, близки до единица, а много лошо екологично състояние - чрез стойности, близки до нула. Скалата на всяко съотношение за всяка категория повърхностни води е разделена на 5 класа от отлично до много лошо екологично състояние, както са определени в приложение № 2 "Нормативни дефиниции на класификациите за екологичното състояние" на Наредбата. За всяка една от границите между класовете се определя числена стойност. Числените стойности за границата между класовете за отлично и добро и за границата между добро и умерено екологично състояние за еднаквите типове водни тела в съответните екорегioni се определят чрез интеркалибрация с участието на страните от Европейския съюз по ред и начин, определени от Европейската комисия. За силно модифицираните или изкуствените водни обекти, отнасянето към екологично състояние се счита за отнасяне към екологичен потенциал.

За категориите повърхностни води класифицирането на екологичното състояние на водно тяло се определя чрез по-лошата от стойностите на резултатите от биологичния и физикохимичния мониторинг за съответните елементи за качество, класифицирани съгласно първата колона на таблицата в приложение № 4. При класифициране на екологичното състояние се вземат предвид и резултатите от мониторинга на поддържащите хидроморфологични елементи за качество. Оценката на екологичното състояние и екологичния потенциал на повърхностните водни тела се извършва по типово специфични класификационни системи съгласно приложение № 6 и стандарти за качество за специфични замърсители, химични елементи и други вещества съгласно приложение № 7.

За силно модифицираните и изкуствените водни тела класифицирането на екологичния потенциал на водните тела се представя чрез по-лошата от стойностите на резултатите от биологичния и физико-химичния мониторинг за съответните елементи за качество, класифицирани съгласно първата колона на таблицата в приложение № 5.

Оценката на екологичното състояние и екологичния потенциал на повърхностните водни тела се извършва по типово специфични класификационни системи съгласно приложение № 6 и стандарти за качество за специфични замърсители, химични елементи и други вещества съгласно приложение № 7. Класификационните системи и стандартите за качество са резултат от научноприложни разработки, изпълнени в съответствие с изискванията и процедурите, регламентирани в екологичното законодателство.

Класификационните системи за екологично състояние за определените типове повърхностни води са в приложения към Наредбата.

В табл. NiD_SW_EutroStateMeth: за определяне на екологичното състояние/потенциал:

За категория „Реки“ се използват физикохимичните показатели нитрати, ортофосфати и биологичния елемент за качество макрофити.

По отношение на показателя нитрати –стойността на показателя азот-нитратен се умножава по 4,43, за да се намери стойността на показателя нитрати. Приложение 6 – стр. 71-72 от Наредба Н-4.

По отношение на показателя ортофосфати – показателят е част от таблиците на физикохимичните елементи за качество от Наредба Н-4. Например за определяне на екологичното състояние на планинските типове реки по показател ортофосфати, в таблицата са разписани няколко състояния: отлично състояние със стойност <0,01 мг/л, добро състояние със стойност 0,01-0,02 мг/л и умерено със стойност на показателя >0,02 мг/л. Приложение 6 – стр. 71-72 от Наредба Н-4.

По отношение на показателя макрофити –Напр. Системата за екологична оценка на R4/R5 Полупланински реки по макрофити е следната: Отлично 1,00 - 0,52; Добро 0,51 - 0,28; Умерено 0,27 - 0,16; Лошо 0,21 - 0,00; Много лошо - Липсват МФ. Приложение 6 – стр. 40-42 от Наредба Н-4.

Крайното състояние по физикохимичните показатели се определя от показателя в най-лошо състояние през годината.

За категория: "Езеро" използваме физикохимичните показатели нитрати, общ фосфор, прозрачност и биологичния елемент за качество фитопланктон/хлорофил а.

По отношение на показателя нитрати –стойността на показателя азот-нитратен се умножава по 4,43, за да се намери стойността на показателя нитрати. Приложение 6 – стр. 72-76 от Наредба Н-4.

По отношение на показателя общ фосфор - показателят е част от таблиците на физикохимичните елементи за качество от Наредба Н-4. Например за определяне на екологичния потенциал на планински езера и язовири по показател общ фосфор в таблицата са идентифицирани няколко състояния: отлично състояние със стойност <0,008 мг/л, добро състояние със стойност 0,008-0,016 мг/л и умерено със стойност на показателя >0,016 мг/л. Приложение 6 – стр. 72-76 от Наредба Н-4.

По отношение на показателя прозрачност (Secchi depth) - показателят е част от таблиците на физикохимичните елементи за качество от Наредба Н-4. Например за определяне на екологичния потенциал на планински езера и язовири по показател прозрачност в таблицата има отлично състояние със стойност > 4 мг/л, добро състояние със стойност 4-2 мг/л и умерено със стойност на показателя < 2 мг/л. Приложение 6 – стр. 72-76 от Наредба Н-4.

По отношение на показателя фитопланктон - показателят е част от таблиците на биологични елементи за качество от Наредба Н-4 - HLPI: Унгарски индекс за езерен фитопланктон – Приложение 6 - стр. 38 от Наредбата. Например за определяне на екологичния потенциал на езера/язовири по показател фитопланктон в таблицата са разписани състояния: отлично състояние със стойност 0,80 - 1,0, Добро - 0,60 - 0,79, Умерено - 0,40 - 0,59, Лошо - 0,20 - 0,39 и Много лошо - 0,0 - 0,19.

По отношение на показателя хлорофил а - показателят е част от таблиците на биологични елементи за качество от Наредба Н-4 – Приложение 6 - стр.37. Напр. за тип L01, когато стойността на хлорофил а е 2,2-6,2 µg/l потенциалът е добър и по-висок от добър, 6,2-13,3 µg/l– потенциалът е умерен, а когато е над 13,3 µg/l- лош.

Крайното състояние по физикохимичните показатели се определя от показателя в най-лошо състояние през годината.

За оценка на трофичното състояние на реките са използвани резултатите от мониторинга по физикохимични показатели - разтворен кислород, БПК₅, ХПК, азот нитратен N – NO₃, ортофосфати P–PO₄, азот общ, фосфор общ, прозрачност, нитрати; по биологични елементи за качество: макрофити. Класифицирането на екологичното състояние на водно тяло се определя чрез по-лошата от стойностите на резултатите от биологичния и физикохимичния мониторинг за съответните елементи за качество.

За оценка на трофичното състояние на езера/язовири са използвани резултатите от мониторинга по физикохимични показатели - разтворен кислород, БПК₅, ХПК, азот нитратен N – NO₃, ортофосфати P–PO₄, азот общ, фосфор общ, прозрачност, нитрати; по биологични елементи за качество: фитопланктон/хлорофил а. За силно модифицираните и изкуствените водни тела класифицирането на екологичния потенциал на водните тела се представя чрез по-лошата от стойностите на резултатите от биологичния и физико-химичния мониторинг за съответните елементи за качество.

По отношение на мониторинга на крайбрежни води: 6-те пункта в морето са премахнати от докладването, тъй като през последните два периода на докладване съдържанието на нитрати е много под 40 мг/л (налична стойност 0,11 мг/л, всички останали проби показват резултати под 0,04 мг/л). Предвид огромното количество вода в морето, дори и в него да постъпват нитрати от селското стопанство, то разреждането е безкрайно голямо и на практика вероятността да се открият нитрати клони към нула. Пунктовете са разположени 1 км от брега, което препятства обвързването на данните със замърсяване от селското стопанство. В Плана за управление на „Черноморски район“ 2022-2027 г. са налични данни за атмосферното отлагане, което е значимо за крайбрежните водни тела. На този етап натискът от селско стопанство не може да се разграничи от натиска от атмосферно отлагане, от натиска от заустване, от количеството азотни съединения, които са резултат от естествени процеси.

Резултатите от мониторинга на повърхностните води за докладвания период 2020-2023 г. са изведени в **Приложение II. Обобщителни таблици за качеството на водите.**

По съдържание на нитрати в повърхностните води, общата картина е следната:

Реки

- От изследваните 291 пункта се наблюдава средногодишна концентрация на нитрати над 50 мг/л в 5 пункта; среднозимна концентрация на нитрати над 50 мг/л в 6 пункта и максимална концентрация на нитрати над 50 мг/л в 18 пункта. – таблица SW_MN, шийт SW_MN_Station Count.
- Най-голям брой пунктове, по отношение на средногодишна, среднозимна и максимална концентрация е в диапазона /2-9,99/ мг/л, т.е. преобладават ниските стойности - таблица SW_MN, шийт SW_MN_Station Count.
- От изследваните 237 речни пункта 10 от тях са „еутрофни“, 28 пункта са в категория „могат да станат еутрофни“, а в 199 пункта съдържанието на нутриенти в реките е ниско, класифицират се като „нееутрофни“ - таблица таблица SW_MN, шийт SW_MN_Troph_Count.
- От изследваните 252 общи точки – тенденциите за промяна на средногодишните и среднозимните стойности на нитрати са с най-голям процент в диапазона /-1+1/ мг/л, т.е. наблюдава се устойчиво състояние на концентрацията на нитрати в реките - таблица SW_MN, шийт SW_MN_Trends_Count.

Езера

- От изследваните 60 пункта се наблюдава средногодишна концентрация на нитрати над 50 мг/л в 1 пункт, среднозимна концентрация на нитрати над 50 мг/л в 1 пункт и максимална концентрация на нитрати над 50 мг/л в 1 пункт - таблица SW_MN, шийт SW_MN_Station Count.

- Най-голям брой пунктове, по отношение на средногодишна и среднозимна концентрация е в диапазона /0-1,99/ мг/л, т.е преобладават най-ниските стойности на нитрати - таблица SW_MN, шийт SW_MN_Station Count.
- От изследваните 47 пункта 7 от тях са „еутрофни“, 13 пункта са в категория „могат да станат еутрофни“, а в 27 пункта съдържанието на нутриенти в езерата е ниско, класифицират се като „нееутрофни“ - таблица SW_MN, шийт SW_MN_Troph_Count.
- От изследваните 49 общи точки – тенденциите за промяна на средногодишните и среднозимните стойности на нитрати, е с най-висок процент в диапазона /-1+1/ мг/л, т.е преобладава стабилното състояние на езерата - таблица SW_MN, шийт SW_MN_Trends_Count.

Географско разпределение на концентрациите и тенденциите. Основните териториални закономерности за разпределението на нитратите са:

- средни стойности над 50 мг/л нитрати се наблюдават, в Северна и Североизточна България - на територията на басейнова дирекция „Дунавски и Черноморски район“, както и на юг от Стара планина на територията на Източнороморски район“;
- средни стойности до 2 мг/л нитрати са характерни за Западна, Централна и Южна България;
- максимални стойности се установяват в Северна България – на територията на басейнова дирекция „Дунавски район“, както и на юг от Стара планина на територията на басейнова дирекция „Източнороморски район“ и басейнова дирекция „Черноморски район“;
- тенденции за влошаване или поддържане на средните концентрации на нитрати за двата периода 2016-2019 г. и 2020-2023 г. се наблюдава в Северна България – на територията на басейнови дирекции „Дунавски район“ и Югоизточна България – на територията на басейнова дирекция „Източнороморски район“ и „Черноморски район“;
- тенденции за подобряване и за стабилност на състоянието се наблюдава в планинските територии и Северозападна България.

Приложение III. Карти за състоянието на повърхностните води

Карти – докладван период 2020-2023 г.

Географско разпределение на повърхностните води по максимални стойности на концентрацията на нитрати за докладвания период (2020-2023 г.). **Карта: Map of the maximal values of NO₃ in surface waters during the period-2020-2023.**

Географско разпределение на повърхностните води по средни стойности на концентрацията на нитрати за докладвания период (2020-2023 г.). **Карта: Map of the average annual mean concentrations of NO₃ in surface waters during the period 2020-2023.**

Географско разпределение на повърхностните води по средни зимни стойности (Октомври-Март) на концентрацията на нитрати за докладвания период (2020-2023 г.). **Карта: Map of the average winter mean concentration of NO₃ (period October–March) for surface waters during the period 2020-2023.**

Карти – докладван период 2016-2019 г.-2020-2023 г.

Географско разпределение на повърхностните води по тенденцията на средните стойности на концентрацията на нитрати за предходния (2016-2019 г.) и настоящия (2020-2023 г.) докладван период. **Карта: Map of the average annual mean concentration (NO₃) in**

surface waters between the previous monitoring report (2016-2019) and the current monitoring report (2020-2023).

Географско разпределение на повърхностните води по максималните стойности на концентрацията на нитрати за предходния (2016-2019 г.) и настоящия (2020-2023 г.) период на докладване. **Карта: Map of the maximal NO₃ concentrations in surface waters between the previous monitoring report (2016-2023) and the current monitoring report (2020-2023).**

Географско разпределение на повърхностните води по тенденцията на средни зимни стойности (Октомври-Март) на концентрацията на нитрати за предходния (2016-2019 г.) и настоящия (2020-2023 г.) период на докладване. **Карта: Map of the average winter mean concentration of NO₃ (period October–March) for surface waters between the previous monitoring report (2016-2019) and the current monitoring report (2020-2023).**

Карти – докладван период 2012-2015 г.-2020-2023 г.

Географско разпределение на повърхностните води по тенденцията на средните стойности на нитратите между първия (2012-2015) и последния (2020-2023 г.) период на докладване. **Карта: Map of the average annual mean concentrations (NO₃) in surface waters between the first monitoring report (2012-2015) and the current monitoring report (2020-2023).**

Географско разпределение на повърхностните води по максималните стойности на нитратите между първия (2012-2015) и последния (2020-2023 г.) период на докладване. **Карта: Map of the maximal NO₃ concentration in surface waters between the first monitoring report (2012-2015) and the current monitoring report (2020-2023).**

Географско разпределение на повърхностните води по тенденцията на средни зимни стойности (Октомври-Март) на концентрацията на нитрати за първия (2012-2015 г.) и настоящия (2020-2023 г.) период на докладване. **Карта: Map of the average winter mean concentration of NO₃ (period October–March) for surface waters between the first monitoring report (2012-2015) and the current monitoring report (2020-2023).**

4.1.2 Подземни води

За мониторинг на подземните води през докладвания период 2020 – 2023 г. са използвани 438 пункта, срещу 495 пункта за предишния четири годишен период 2016-2019 г. Общите пунктове за двата периода са 409. Средната гъстота на пунктовете е 1/253 km² от територията на страната. Преобладават пунктове за карстови води и за фреатични подземни води с дълбочина от 5 до 15 m.

През настоящия период най – голям е бил броят пунктове със средни стойности < 25 mg /l NO₃ – 60,5 %. Сред тях по-голямата част са фреатичните подземни води с дълбочини от 5 до 15 m и от 15 до 30 m – Приложение II. Това важи и по отношение на максималните стойности – Приложение II - обобщаващи таблици за качеството на подземните води.

Като цяло преобладаващите тенденции за подземните води, сравнявайки двата периода на докладване, са: по средно годишни концентрации стабилните и намаляващите концентрации на нитрати са повече от нарастващите, а по максимални концентрации се наблюдава сериозно нарастване на съдържанието на нитрати в карстовите и фреатични подземни води (5-15 m), като броя на пунктовете с нарастващи максимални концентрации доближава броя на пунктовете с намаляващи максимални концентрации.

В риск от замърсяване с нитрати остават подземните води в общините: Аксаково, Аврен, Братя Даскалови, Червен бряг, Чирпан, Добрич, Две могили, Елхово, Горна Оряховица, Хитрино, Исперих, Камено, Карнобат, Каспичан, Каварна, Ловеч, Мездра, Ново село, Пазарджик, Петрич, Полски Тръмбеш, Провадия, Разград, Шабла, Шумен, Сопот, Стара Загора, Стралджа, Сухиндол, Суворово, Свищов, Търговище, Тунджа, Велико Търново.

По средно годишно съдържание за периода 2020-2023г. пунктове със съдържание над 50 мг/л се наблюдават в общините: Брегово, Вълчедръм, Козлодуй, Бургас, Петрич, Братя Даскалови, Грамада, Видин, Айтос, Поморие, Стралджа, Стара Загора, Нова Загора, Тунджа, Карнобат, Лом, Сунгурларе, Враца, Опан, Монтана, Родопи, Средец, Твърдица, Тополовград, Чирпан, Ново село, Марица, Раковски, Брусарци, Димитровград, Камено, Първомай, Елхово, Мездра, Мирково, Сливен, Ловеч, Аврен, Аксаково, Търговище, Свищов, Добрич, Полски Тръмбеш, Лозница, Левски, Шумен, Шабла, Гулянци, Велико Търново, Летница, Костенец, Куклен, Провадия, Иваново, Сливо поле, Хитрино, Разград, Балчик, Две могили, Суворово, Нови пазар, Каварна, Ситово, Вълчидол, Каспичан, Червен бряг, Никола Козлево, Пордим.

Общините, в които се наблюдава тенденция на увеличение съдържанието на нитрати в интервала 37.5 – 50 мг/л: Петрич, Братя Даскалови, Пазарджик, Стралджа, Стара Загора, Тунджа, Карнобат, Чирпан, Ново село, Камено, Елхово, Мездра, Ловеч, Аврен, Аксаково, Търговище, Свищов, Добрич, Исперих, Полски Тръмбеш, Шумен, Шабла, Велико Търново, Горна Оряховица, Сухиндол, Сопот, Провадия, Хитрино, Разград, Две Могили, Суворово, Каварна, Каспичан, Червен Бряг.

При мониторинговите пунктове със съдържание над 50 мг/л краткосрочната тенденцията за увеличаване на замърсяването с нитрати в подземните води се запазва стабилна.

При анализа на краткосрочната тенденция на средногодишните стойности (2020 – 2023 спрямо 2016 – 2019) на нитрати в подземните води се наблюдава:

- слабо нарастване на тенденцията за увеличаване на замърсяването на територията на общини: Бяла, Бяла Слатина, Елхово, Елин Пелин, Гурково, Исперих, Иваново, Кнежа, Костенец, Козлодуй, Лом, Ловеч, Луковит, Първомай, Пазарджик, Плевен, Полски Тръмбеш, Раковски, Силистра, Сопот, Средец, Твърдица, Венец и Видин;

- силно нарастване на тенденцията за увеличаване на замърсяването на територията на общини: Аксаково, Антоново, Аврен, Айтос, Благоевград, Бобошево, Бобов дол, Брегово, Бургас, Дългопол, Девня, Димитровград, Добрич, Драгоман, Дупница, Две могили, Горна Оряховица, Грамада, Гулянци, Хасково, Камено, Карнобат, Каварна, Крумовград, Кюстендил, Летница, Левски, Марица, Мездра, Несебър, Нова Загора, Нови пазар, Омуртаг, Панагюрище, Петрич, Полски Тръмбеш, Провадия, Радомир, Родопи, Русе, Шабла, Шумен, Сливен, Сливо поле, Созопол, Стралджа, Сунгурларе, Суворово, Свиленград, Свищов, Търговище, Тунджа, Вълчедръм, Вълчи дол, велико Търново и Враца.

Сравнявайки данните в дългосрочен аспект в годините от 2012 до 2023 вкл. за общите за всички тези години 300 броя мониторингови пунктове, се наблюдава:

- слабо нарастваща тенденция на увеличаване на замърсяването в общините: Айтос, Добрич, Горна Оряховица, Карлово, Левски, Нови пазар, Първомай, Петрич, Провадия, Шумен, Сливен, Свищов, Търговище и Тунджа.

- силно нарастваща тенденция на увеличаване на замърсяването в общините: Аксаково, Аврен, Бургас, Бяла, Червен бряг, Дългопол, Димитровград, Две могили, Елхово, Горна Малина, Хасков, Ихтиман, Каспичан, Каварна, Кнежа, Кочериново, Костенец, Костинброд, Летница, Лом, Ловеч, Луковит, Оряхово, Панагюрище, Павел баня, Пазарджик, Плевен, Полски Тръмбеш, Разград, Родопи, Шабла, Силистра, Сливо поле, Созопол, Стара Загора, Сухиндол, Суворово, Свиленград, Тутракан, Твърдица, Велико Търново, Венец, Видин, Враца;

- силно намаляваща трайна тенденция за намаляване на съдържанието на нитрати във водите на територията на общини: Антоново, Брусарци, Бяла Слатина, Челопеч, Елин Пелин, Гулянци, Хаджидимово, Харманли, Исперих, Карнобат, Каварна, Марица, Мездра, Нова Загора, Ново село, Павликени, Пловдив, Пордим, Русе, Ситово, Столична, Стралджа, Сунгурларе, Тополовград, Земен.

Географско разпределение на нитратите в подземните води може да се види на **Приложение III. Карти на подземните води:**

1. Карта по максимално съдържание на нитрати в подземните води за периода 2020 – 2023г. (map of the maxima): 5 Vulner2024_gw_37_50trend_short.jpg
2. Карта по средно годишно съдържание на нитрати в подземните води за периода 2020 – 2023 г. (map of the average annual mean1 concentrations): 2 Vulner2024_gw_avg.jpg
3. Карта на тренда на съдържание на нитрати в подземните води по средни стойности спрямо предходния и отчетния периоди (2016 – 2019 и 2020 – 2023) (maps of evolution/trends between the previous monitoring report and the current monitoring report): 4 Vulner2024_gw_avgtrend_long.jpg
4. Карта на тренда на съдържание на нитрати в подземните води по средни стойности спрямо първия и отчетния периоди (2012 – 2015 и 2020 – 2023) (между първия и текущия отчетен период) (maps of overall trends (between the first and the current reporting period): 3 Vulner2024_gw_avgtrend_short.jpg
5. Карта на тренда на съдържание на нитрати между 37.5 мг/л и 50 мг/л в подземните води (Trends in groundwaters with nitrate concentrations of 37.5 mg/l2 - 50 mg/l): 1 Vulner2024_gw_max.jpg
6. Карта на тренда на съдържание на нитрати над 50 мг/л в подземните води (Trends in groundwaters with nitrate concentrations above 50 mg/l): 6 Vulner2024_gw_up50trend_short.jpg

4.1.3 Заключение

В този обхват прилаганата мониторингова програма е в състояние да възпроизведе информация за очертаване на НУЗ, за оценка на състоянието на повърхностните и подземните води и за проследяване на тенденциите през периода на докладване, за сравнение с предишни периоди за докладване и оценка на ефективността на ПОМПЗ.

В този период за наблюдение положихме сериозни усилия въз основа на получените резултати да синхронизираме и подобрим програмите за мониторинг по Рамковата директива за водите и Нитратната директива, като стъпихме и на пилотния анализ за оценка качеството на водите в България, изготвен от JRC.

Като цяло за страната, преобладава благоприятното състояние при повърхностните води, особено при речните води.

¹ There will be one value per reporting period, representing the average of the mean values for each year covered by the report.

² The 37.5 mg/l value refers to 75% of the 50 mg/l limit value in line with the Groundwater Directive Article 5 and Annex IV(B)(1).

Тенденциите за запазване на благоприятното състояние и за подобряване на състоянието, преди всичко по отношение на средните стойности на нитратите, се запазват. Тенденциите за подобряване на средните съдържания са по – силно проявени при пунктове на карстовите води и на фреатични подземни води, се наблюдават и тенденции за влошаване на състоянието.

Обезпокоителни за данните за тенденциите по максимални стойности, които показват сериозно увеличение на броя на пунктовете с увеличаващи се максимални съдържания на нитрати, като броя на тези пунктове сериозно доближава броя на пунктовете с намаляващи максимални концентрации.

Заедно с подобряване на състоянието в едни райони на страната, респективно в представителни техни пунктове, се наблюдава влошаване на състоянието в други райони, особено по отношение на максималните стойности за нитрати.

4.2 Съображения за определяне на уязвимите зони

Уязвимите зони са определени първоначално с цитираната по горе Заповед № РД-795 от 10.08.2004 г. на министъра на околната среда и водите, преразгледани и актуализирани със Заповед № РД- 930 от 25.10.2010 г. на министъра на околната среда и водите. Последващо преразглеждане на зоните има както следва: през 2015 г. – Заповед № РД - 146/25.2.2015г., през 2019 г. – Заповед № 660/28.08.2019 г. и Заповед № 900/21.10.2024 г. За определените уязвими зони и за тяхната актуализация в шестмесечен срок е предоставена информация в Европейската комисия. При това преразглеждане е извършена промяна на границите на НУЗ, като в териториално отношение са добавени териториите на още 111 общини или части от общини (в сравнение с НУЗ от 2019г.).

Местоположението на първоначално определените уязвими зони, както и местоположението на уязвимите зони след актуализацията е показано на **Приложение I** към настоящия доклад.

Горните два документа по същество определят една кохерентна нитратна уязвима зона – НУЗ, както през 2004, 2010 г, 2015 г, 2019 г, така и през 2024 г.

Като критерии за определянето на уязвимите зони на територията на Република България са използвани обстоятелствата, посочени в чл. 3.2 на НД:

- Наличие на замърсени и застрашени от замърсяване води, както бяха посочени в раздели 3 и 4 по горе. Очертаването е извършено по установените нива на замърсяване на подземните и повърхностните води, както и на води, които се вливат във водопроводните системи за питейно-битово водоснабдяване.
- Подземните водни тела, повече или по -малко са разкрити на земната повърхност;
- В миналото преди 1990 г. е извършвано небалансирано торене с азотни торове;
- Плътността на земеделски източници на замърсяване е голяма;
- Почвите винаги са били обект на интензивно земеделие, тъй като това са дълбоки почви от равнинните и хълмистите райони на страната, образувани върху неогенски и кватернерни геоложки формации;
- Климатичните и хидрогеоложките условия определят, като правило, голяма сезонна флукутация на нивата на подземните води;

Под внимание са взети също водните и физичните свойства на почвите, както и съвременните познания за условията на миграция на основните азотни съединения, намиращи се във водите и почвите (азот, амоняк, нитрити, нитрати, амоний, соли - съдържащи азотни съединения). Подземните води са като цяло пресни, неутрални, слабо кисели и слабо алкални с висок окислително-редукционен потенциал. Тази хидрохимична среда определя активната миграция на разтворимите съединения на азота, най-вече – на нитратите, т.е няма хидрохимични бариери. Няма също и значими геоложки и почвени бариери, които да преустановяват миграцията.

- Предвид наличието на изградените нови стопанства в планинските райони и ревенцията от тях като потенциален източник на замърсяване на водите с нитрати от тях, е премахнат и височинният принцип за премахване на планинските и високо планински райони от нитратно-уязвимите зони.

За определянето на НУЗ през 2024 г е използвана следната информация:

-за подземни води - от 438 пункта на ИАОС при МОСВ и собствен мониторинг по разрешителния режим, регулиран в Закона за водите и подзаконовите нормативни актове към него;

- за повърхностни води от - 351 пункта на ИАОС при МОСВ.

В добавка на това, за очертаване на НУЗ през 2024 г бяха използвани данни за близо 8000 пункта за пробовземане на вода от водопроводната мрежа на населените места, като близо 6200 бр. са от централни водоизточника.

Съгласно Заповед № 960/21.10.2024 г., НУЗ в България са представени на административен принцип т.е. чрез списък на общини и части от тях, представляващи територии, в които водите и съответните им подземни водни тела са замърсени или могат да бъдат замърсени, ако не се изпълнява програма от мерки.

По географското си положение, кохерентната уязвима зона, определена през 2024 г. може условно да се раздели на три части – северна, южна и югозападна.

Разширяването на Южната и Югозападна части от НУЗ, с териториите на още 111 общини се наложи поради трайно установените стойности на нитрати в подземните води повече от 37,5 мг/л нагоре, продължили и през настоящия отчетен период.

Кохерентната НУЗ беше очертана под формата на територии на общини или части от общини, като бе премахнат височинният принцип на ограничение на територията от линия с различна за различните общини надморска височина. Ограничаването на НУЗ след 25.10.2010 г., през 2015 г., както и през 2019г. до определена надморска височина целеше да се изключат от НУЗ територии с ограничени по площ земеделски земи в планински и полупланински райони, в които няма развитие на земеделие и животновъдство или развитието е слабо, т.е. натоварването с нитрати от земеделски източници е ниско. Очакваното значително развитие от предходния период, въпреки демографските заключения за гъстотата на населението в страната и неговите тенденции в бъдеще, не се осъществи, което се доказва и с данните от мониторинга.

Общата площ на НУЗ, определена през 2015 г е 38 351,59 km² което представлява 34,5 % от територията на страната и 72,6 % от площите със селскостопанско предназначение - 52 839 km². Площта на НУЗ, определена през 2019 г е 38 616,55 km² което представлява 34,8 % от територията на страната и 74 % от площите със селскостопанско предназначение - 52 220 km². Площта от НУЗ, определена през 2024г. е 67404,08 km² което представлява 60,73 % от територията на страната, което представлява 68.49 % от площите със селскостопанско предназначение.

Табл. 4.2 Обобщителна таблица за кохерентната нитратна уязвима зона

Отчитан период	Площ на уязвимите спрямо нитрати зони (km ²)
Текущ период 2020-2023 г.	67 404,08
Предишен период 2016-2019 г.	38 616,55
Предишен период 2012-2015 г.	38 351,59
Предишен период 2008-2011г.	38 351,59

Конкретните стъпки, преминати при очертаване на нитратно-уязвимите зони, са описани в т.3.1. Води, определени по реда на чл. 3.1 и **Приложение I** на Нитратната директива – замърсени и застрашени от замърсяване води, с посочване на критериите за всеки воден обект поотделно.

4.3 Резултати от изпълнението на програмата за мониторинг за оценка на ефективността на ПМОПЗ с нитрати от земеделски източници.¹

Освен за оценка на състоянието на водите за периода 2016 -2019 г, за очертаване на НУЗ, извършено през 2019 г, информацията за съдържанието на нитрати в питейните води е използвана и за оценка на ефективността на Програмата от мерки.

За целта информацията за съдържанието на нитрати в питейните води за докладвания период беше обработена за всяка една отделна година.

За питейно-битово водоснабдяване в страната през последните четири години се използват около 6200 централни водоизточника, от които повърхностни са близо 250 и подземни - 5950 водоизточника. Броят на повърхностните водоизточници с пречиствателни съоръжения, съобразно категорията на водата е 112. Това са почти 45 % от всички повърхностни водоизточници. Пречистване на питейните води от нитрати не се извършва в нито една зона за водоснабдяване (ЗВ), което позволява използването на информацията, като отнасяща се до естественото състояние на водата. Обезпокоителен е фактът, че все повече малки населени места в райони с интензивно земеделие се засягат от замърсяване с нитрати.

В страната са обособени общо 2668 зони на водоснабдяване, от които 149 големи, в които се подават над 1000 куб.м. вода в денонощие и/или се водоснабдяват над 5000 човека. Малките зони за водоснабдяване са 2519.

Пунктовете, от които е извършено пробовземане от водопроводната мрежа на населените места са около 8 200.

Както се вижда, чрез близо 8200 пункта за пробовземане на вода от водопроводната мрежа на населените места се характеризират над 6 200 водоизточника на територията на страната.

Списъци с общините, засегнати от замърсяване на питейните води с нитрати, може да се види в **Приложение IV**.

Данните очертават една сложна картина на ефективността на Програмата от мерки. От една страна в някои области на страната като цяло е налице надвишаване на допустимата стойност за четирите години от периода 2020-2023. При това всички тези области са известни със силната концентрация на земеделие и високи стойности на нитрати в питейните води – Добрич, Хасково, Пазарджик, Плевен, Пловдив, Разград, Велико Търново, Русе, Шумен, Силистра и Стара Загора.

Заедно с това, обаче, в области с традиционно чисти питейни води - Благоевград, Бургас, Хасково, Кърджали, Кюстендил, Пазарджик, Плевен, Пловдив, Велико Търново, Видин, Враца, Русе, Силистра, Сливен, Стара Загора, Варна съдържанието на нитрати в питейните води се повишава с възходяща тенденция.

Без да бъдат засегнати от замърсяване с нитрати остават: Видин, Кърджали, Кюстендил, Смолян, София област, Стара Загора, Търговище, Шумен, Монтана.

Основни черти за състоянието на подземните води.

¹ Разработена от МОСВ

Брой мониторингови пунктове

	2008-2011	2012-2015	2016-2019	2020-2023	Общи пунктове
Брой пунктове	432	406	495	438	300

Общият брой мониторингови пунктове за подземни води за текущия период е 438 (за предходния период пунктовете бяха 495). Общ брой пунктове и за двата периода – 409 (93,4%).

При прегледа на данните от мониторинга както за 4-годишния период (2020 – 2023), така и в дългосрочен аспект (2012 – 2023) се налагат следните изводи:

- Запазва се тенденцията за увеличаване на съдържанието на нитрати през предходния период 2020 – 2023 и в настоящия отчетен период. Обръщането във възходяща посока на тази тенденция настъпи по време на периода (2016 – 2019), като и съдържанието на нитрати се увеличава. Такива са пунктовете в общините (или части от общини) Брегово, Ново село, Сунгурларе – сондажи (в шахтовите кладенци на Сунгурларе не се наблюдава такава тенденция), Тунджа и Бургас.

- Тенденцията за повишаване на съдържанието на нитрати над 50 мг/л е стабилна за цялата страна.

В риск от замърсяване с нитрати остават подземните води в общините: Аксаково, Аврен, Братя Даскалови, Червен бряг, Чирпан, Добрич, Две могили, Елхово, Горна Оряховица, Хитрино, Исперих, Камено, Карнобат, Каспичан, Каварна, Ловеч, Мездра, Ново село, Пазарджик, Петрич, Полски Тръмбеш, Провадия, Разград, Шабла, Шумен, Сопот, Стара Загора, Стралджа, Сухиндол, Суворово, Свищов, Търговище, Тунджа, Велико Търново.

По средно годишно съдържание за периода 2020-2023г. пунктове със съдържание над 50 мг/л се наблюдават в общините: Брегово, Вълчедръм, Козлодуй, Бургас, Петрич, Братя Даскалови, Грамада, Видин, Айтос, Поморие, Стралджа, Стара Загора, Нова Загора, Тунджа, Карнобат, Лом, Сунгурларе, Враца, Опан, Монтана, Родопи, Средец, Твърдица, Тополовград, Чирпан, Ново село, Марица, Раковски, Брусарци, Димитровград, Камено, Първомай, Елхово, Мездра, Мирково, Сливен, Ловеч, Аврен, Аксаково, Търговище, Свищов, Добрич, Полски Тръмбеш, Лозница, Левски, Шумен, Шабла, Гулянци, Велико Търново, Летница, Костенец, Куклен, Провадия, Иваново, Сливо поле, Хитрино, Разград, Балчик, Две могили, Суворово, Нови пазар, Каварна, Ситово, Вълчидол, Каспичан, Червен бряг, Никола Козлево, Пордим.

Общините, в които се наблюдава тенденция на увеличение съдържанието на нитрати в интервала 37.5 – 50 мг/л: Петрич, Братя Даскалови, Пазарджик, Стралджа, Стара Загора, Тунджа, Карнобат, Чирпан, Ново село, Камено, Елхово, Мездра, Ловеч, Аврен, Аксаково, Търговище, Свищов, Добрич, Исперих, Полски Тръмбеш, Шумен, Шабла, Велико Търново, Горна Оряховица, Сухиндол, Сопот, Провадия, Хитрино, Разград, Две Могили, Суворово, Каварна, Каспичан, Червен бряг.

При мониторинговите пунктове със съдържание над 50 мг/л краткосрочната тенденцията за увеличаване на замърсяването с нитрати в подземните води се запазва стабилна.

При анализа на краткосрочната тенденция на средногодишните стойности (2020 – 2023 спрямо 2016 – 2019) на нитрати в подземните води се наблюдава:

- слабо нарастване на тенденцията за увеличаване на замърсяването на територията на общини: Бяла, Бяла Слатина, Елхово, Елин Пелин, Гурково, Исперих, Иваново, Кнежа, Костенец, Козлодуй, Лом, Ловеч, Луковит, Първомай, Пазарджик, Плевен, Полски Тръмбеш, Раковски, Силистра, Сопот, Средец, Твърдица, Венец и Видин;

- силно нарастване на тенденцията за увеличаване на замърсяването на територията на общини: Аксаково, Антоново, Аврен, Айтос, Благоевград, Бобошево, Бобов дол, Брегово, Бургас, Дългопол, Девня, Димитровград, Добрич, Драгоман, Дупница, Две могили, Горна Оряховица, Грамада, Гулянци, Хасково, Камено, Карнобат, Каварна, Крумовград, Кюстендил, Летница, Левски, Марица, Мездра, Несебър, Нова Загора, Нови пазар, Омуртаг, Панагюрище, Петрич, Полски Тръмбеш, Провадия, Радомир, Родопи, Русе, Шабла, Шумен, Сливен, Сливо поле, Созопол, Стралджа, Сунгурларе, Суворово, Свиленград, Свищов, Търговище, Тунджа, Вълчедръм, Вълчи дол, велико Търново и Враца.

Сравнявайки данните в дългосрочен аспект в годините от 2012 до 2023 вкл. за общите за всички тези години 300 броя мониторингови пунктове, се наблюдава:

- слабо нарастваща тенденция на увеличаване на замърсяването в общините: Айтос, Добрич, Горна Оряховица, Карлово, Левски, Нови пазар, Първомай, Петрич, Провадия, Шумен, Сливен, Свищов, Търговище и Тунджа.

- силно нарастваща тенденция на увеличаване на замърсяването в общините: Аксаково, Аврен, Бургас, Бяла, Червен бряг, Дългопол, Димитровград, Две могили, Елхово, Горна Малина, Хасков, Ихтиман, Каспичан, Каварна, Кнежа, Кочериново, Костенец, Костинброд, Летница, Лом, Ловеч, Луковит, Оряхово, Панагюрище, Павел баня, Пазарджик, Плевен, Полски Тръмбеш, Разград, Родопи, Шабла, Силистра, Сливо поле, Созопол, Стара Загора, Сухиндол, Суворово, Свиленград, Тутракан, Твърдица, Велико Търново, Венец, Видин, Враца;

- силно намаляваща трайна тенденция за намаляване на съдържанието на нитрати във водите на територията на общини: Антоново, Брусарци, Бяла Слатина, Челопеч, Елин Пелин, Гулянци, Хаджидимово, Харманли, Исперих, Карнобат, Каварна, Марица, Мездра, Нова Загора, Ново село, Павликени, Пловдив, Пордим, Русе, Ситово, Столична, Стралджа, Сунгурларе, Тополовград, Земен.

Основни черти за състоянието на повърхностните води.

Брой пунктове	2008 - 2011	2012 – 2015	2016 - 2019	2020- 2023	Общи пунктове
Реки	264	267	268	291	246
Езера	49	51	52	60	48
Крайбрежни морски води	7	6	6	0	0
Total	320	324	326	351	294

Общият брой мониторингови пунктове повърхностни води от докладваните периоди 2016, 2020 и 2024 г е 294 броя.

В категория „замърсени с нитрати води“ са:

Пункт р. Гостиля преди вливане в р. Искър с код BG1IS00013MS030:

- за периода 2012-2015 г. средногодишната концентрация на нитратите е била 55,01 мг/л,
- за периода 2016-2019 г. средногодишната концентрация на нитратите е била 62,85 мг/л;
- за периода 2020-2023 г. средногодишната концентрацията на нитрати е 58,72 мг/л.

Съдържанието на нитрати във водата се поддържа високо, над 50 мг/л. Водите са замърсени с нитрати.

Изводът, който може да се направи е, че ПМОПЗ не е ефективна за този пункт и през настоящия период на докладване или липсва ефективен контрол по изпълнението на ПОМПЗ.

Пункт р. Студена, преди вливане в Янтра - шосеен мост с код BG1YN00021MS020:

- за периода 2012-2015 г. средногодишната концентрация на нитратите е била 38,44 мг/л;
- за периода 2016-2019 г. средногодишната концентрация на нитрати е била 57,52 мг/л;
- за периода 2020-2023 г. средногодишната концентрация на нитрати е 66,42 мг/л.

Съдържанието на нитрати във водата се повишава. Водите са замърсени с нитрати.

Изводът, който може да се направи е, че ПМОПЗ не е ефективна за този пункт и през настоящия период на докладване или липсва ефективен контрол по изпълнението на ПОМПЗ.

Пункт р. Дерееорман устие с код BG3TU00552MS0080:

- за периода 2012-2015 г. средногодишната концентрация на нитратите е била 34,80 мг/л,
- за периода 2016-2019 г. средногодишната концентрация на нитратите е била 39,51 мг/л;
- за периода 2020-2023 г. средногодишната концентрация на нитрати е 52,45 мг/л.

Съдържанието на нитрати във водата се повишава. Водите от застрашени от замърсяване вече са замърсени с нитрати.

В периода на докладване 2020-2023 г. под наблюдение са нови пунктове, както следва:

р. Златина - след с. Белоградец с код BG2PR00545MS203 – средногодишна концентрация на нитрати - 203,20 мг/л;

р. Акбунар с. Бял Кладенец преди яз."Овчарица" с код BG3MA00226MS0122 - средногодишна концентрация на нитрати – 61,43 мг/л;

р. Каламица устие, мост на шосе Свиленград-Кап.Андреево с код BG3MA00112MS0001 - средногодишна концентрация на нитрати - 56,15 мг/л.

В категория „застрашени от замърсяване с нитрати води“ са:

р. Елийска преди вливане в р. Янтра с код BG1YN08321MS040

- за периода 2012-2015 г. средногодишната концентрация на нитратите е била 44,83 мг/л,
- за периода 2016-2019 г. средногодишната концентрация на нитратите е била 47,59 мг/л;
- за периода 2020-2023 г. средногодишната концентрация на нитрати е 46,17 мг/л.;

р. Боадере-устие след с. Каравелово, мост на шосе Ямбол-Елхово с код BG3TU00554MS0083

- за периода 2016-2019 г. средногодишната концентрация на нитратите е била 39,43 мг/л;
- за периода 2020-2023 г. средногодишната концентрация на нитрати е 43,86 мг/л.;

р. Златополска, мост на черен път на 1,5 км северно от с. Злато поле с код BG3MA00314MS0225

- за периода 2020-2023 г. средногодишната концентрация на нитрати е 39,23 мг/л;

р. Айтоска – устие с код BG2SE09611MS013

- за периода 2020-2023 г. средногодишната концентрация на нитрати е 38,95 мг/л;

р. Чираджи (Пакоша) - преди яз. Фисек с код BG2KA08473MS222

- за периода 2020-2023 г. средногодишната концентрация на нитрати е 37,41 мг/л;

р. Чайрлък при с. Черковна с код BG1DJ00042MS040

- за периода 2012-2015 г. средногодишната концентрация на нитратите е била 31,66 мг/л,
- за периода 2016-2019 г. средногодишната концентрация на нитратите е била 48,91 мг/л;
- за периода 2020-2023 г. средногодишната концентрацията на нитрати е 36,73 мг/л.;

р. Ломя след с. Варана, преди вливане в Осъм с код BG1OS00041MS090

- за периода 2012-2015 г. средногодишната концентрация на нитратите е била 20,65 мг/л,
- за периода 2016-2019 г. средногодишната концентрация на нитратите е била 28,34 мг/л;
- за периода 2020-2023 г. средногодишната концентрацията на нитрати е 36,00 мг/л.;

р. Айтоска - след гр. Камено с код BG2SE09613MS015

- за периода 2020-2023 г. средногодишната концентрацията на нитрати е 35,79 мг/л.;

р. Маарата с. Крушуна - карстови извори с код BG1OS07112MS100

- за периода 2020-2023 г. средногодишната концентрацията на нитрати е 35,76 мг/л.

В категория „еутрофни“ са водите в:

яз. Каваците с код BG1RL23419MS041

- за периода 2012-2015 г. еутрофно трофично състояние;
- за периода 2016-2019 г. еутрофно трофично състояние;
- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

яз. Бели Лом - на стената с код BG1RL93979MS051

- за периода 2012-2015 г. еутрофно трофично състояние;
- за периода 2016-2019 г. еутрофно трофично състояние;
- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

яз. Ястребино с код BG1YN06496MS061

- за периода 2012-2015 г. еутрофно трофично състояние;
- за периода 2016-2019 г. еутрофно трофично състояние;
- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

р. Поройна - с. Дибич с код BG2KA863MS039

- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

р. Поройна - с. Р. Димитриево с код BG2KA863MS040

- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

яз. Ахелой с код BG2SE08331MS028

- за периода 2012-2015 г. еутрофно трофично състояние;
- за периода 2016-2019 г. еутрофно трофично състояние;
- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

р. Хасковска – с. Динево, мост преди селото с код BG3MA00185MS0060

- за периода 2012-2015 г. еутрофно трофично състояние;
- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

р. Стара - с. Целина с код BG3MA00332MS0260

- за периода 2012-2015 г. еутрофно трофично състояние;

- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

р. Чинар дере - с. Поройна с код BG3MA00344MS0290

- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

р. Стряма- с. Баня с код BG3MA00471MS0490

- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

р. Харманлийска с. Тракиец с код BG3MA01873MS0070

- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

р. Чепинска – с. Ковачево с код BG3MA09211MS1370

- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

яз. Езерово с код BG3MA33639MS0268

- за периода 2012-2015 г. еутрофно трофично състояние;

- за периода 2016-2019 г. еутрофно трофично състояние;

- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

р. Тунджа на моста за с. Срем с код BG3TU00013MS0010

- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

яз. Кирилово* с код BG3TU00054MS0070

- за периода 2012-2015 г. еутрофно трофично състояние;

- за периода 2016-2019 г. еутрофно трофично състояние;

- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

р. Дереорман устие с код BG3TU00552MS0080

- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

яз. Малазмак* с код BG3TU22439MS0025

- за периода 2012-2015 г. еутрофно трофично състояние;

- за периода 2016-2019 г. еутрофно трофично състояние;

- за периода 2020-2023 г. еутрофно трофично състояние;

Изводите, които могат да се направят са, че високи стойности на концентрацията на нитрати се наблюдават предимно при повърхностни води, намиращи се на територията на Дунавски район за басейново управление, Източнобеломорски район за басейново управление и малка част от Черноморски район. На територията на Западнобеломорски район няма пунктове повърхностни води (реки и езера/язовири), които са замърсени или застрашени от замърсяване. Характеризирани като еутрофни са водите предимно на територията на Източнобеломорски район, Черноморски и Дунавски район за басейново управление. На територията на Западнобеломорски район няма пунктове, класифицирани като еутрофни.

Създава се необходимост от задълбочен анализ на натоварването от земеделието около местата на пунктовете, повишаване контрола на ПМОПЗ или допълнителни мерки, които да се заложат в ПМОПЗ за повърхностните води на територията на Дунавски район за

басейново управление на водите, Източнобеломорски район за басейново управление на водите и Черноморски район за басейново управление на водите.

5. Кратко описание на утвърдените програми по чл. 5 на Нитратната директива /Програми от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници/¹

5.1 Селскостопански дейности, тяхното развитие и оценка на азотното съдържание

Земеползване. В сравнение с предходния период, за текущия период се наблюдава запазване на: площите със селскостопанско предназначение, площите които могат да се наторяват, постоянните пасища и трайните насаждения. Само по себе си това означава, че натоварването върху водите вследствие земеползването има потенциал да намалява. В това отношение твърде красноречива е информацията за структуроопределящото ползване на земята и основните отглеждани култури през четирите години – табл. 5,1 и 5.2 – 5.5. Основните за страната шест култури запазват относителния си дял от площите със селскостопанско предназначение и като дял от обработваемата земя - табл. 5.8 и 5.9:

Табл.5.1

		Период - средно					Мерни единици
		Предишен период 2004-2007 г.	Предишен период 2008-2011 г.	Предишен период 2012-2015	Предишен период 2016-2019	Текущ период 2020-2023	
Обща площ на територията		110 993	110 993	110 993	110 993	110 993	Km ²
Площи със селскостопанско предназначение		57 219	55 295	52 839	52 220	52 225	Km ²
Площ със селскостопанско предназначение, която би могло да се наторява		52 253	50 676	50 266	52 220	52 225	Km ²
Промени в селскостопанската практика							
	Постоянни пасища	18 571	17 321	14 402	13 960	13 989	Km ²
	Трайни насаждения	1 923	1 695	1 385	1 487	1 442	Km ²
Съдържание на азот в тора на видовете селскостопански животни							
	Говеда		45,3*	45,42	42,01	45,42	хил. тона/год.
	Свине		9,0*	7,28	8,06	10,45	хил. тона/год.
	Птици		3,7*	3,16	4,07	4,36	хил. тона/год.
	Други		10,5*	-	-	-	хил. тона/год.
	Овце и кози		-	9,22	8,63	8,25	хил. тона/год.

Източник: МЗХ– Агροстатистика, МОСВ

* Съдържанието на азот в тора по видове животни е изчислен като е отчетен средния брой животни за периода и дневното количество торова маса, което се отделя от едно животно. За преизчисляване на количеството азот, съдържащ се в оборския тор, е използвана средна стойност 0,5% N.

¹ Разработена от МЗХ и МОСВ

Използваната земеделска площ (ИЗП) се формира от обработваемата земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи, семейните градини и оранжерийните площи. ИЗП –

- 2020 г. –5 047 252 ха (45.5% от територията на страната)
- 2021 г. –5 046 597 ха (45.5% от територията на страната)
- 2022 г. –5 022 062 ха (45.2% от територията на страната)
- 2023 г. –5 002 992 ха (45.1% от територията на страната)

Обработваема земя са площите, които се включват в сеитбообръщението, временните ливади с житни и бобови треви и угарите.

Табл. 5.2 Площи на основни земеделски култури и % от общата обработваема площ за 2023 г.

Земеделска култура	Площ (ха)	% от общата обработваема площ
Пшеница	1 301 482	37.5%
Ечемик	151 880	4.4%
Царевица	595 560	17.1%
Слънчоглед	892 956	25.7%
Лозя	46 948	0.9%*
Овощни насаждения	82 561	1.7%*

*- за лозята и овощните насаждения % е спрямо ИЗП

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика” - БАНСИК, 2023

Табл. 5.3 Площи на основни земеделски култури и % от общата обработваема площ за 2022 г.

Земеделска култура	Площ (ха)	% от общата обработваема площ
Пшеница	1 207 969	35.0%
Ечемик	127 270	3.7%
Царевица	572 048	16.6%
Слънчоглед	985 591	28.5%
Лозя	47 551	0.9%*
Овощни насаждения	83 572	1.7%*

*- за лозята и овощните насаждения % е спрямо ИЗП

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика” - БАНСИК, 2022

Табл. 5.4 Площи на основни земеделски култури и % от общата обработваема площ за 2021 г.

Земеделска култура	Площ (ха)	% от общата обработваема площ
Пшеница	1 247 453	35.8%
Ечемик	139 109	4.0%
Царевица	633 735	18.2%
Слънчоглед	840 185	24.1%
Лозя	50 252	1.0%*
Овощни насаждения	90 261	1.8%*

*- за лозята и овощните насаждения % е спрямо ИЗП
Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика” - БАНСИК, 2021

Табл. 5.5 Площи на основни земеделски култури и % от общата обработваема площ за 2020 г.

Земеделска култура	Площ (ха)	% от общата обработваема площ
Пшеница	1 203 964	34.6%
Ечемик	131 340	3.8%
Царевица	642 373	18.5%
Слънчоглед	888 200	25.5%
Лозя	51 356	1.0%*
Овощни насаждения	91 339	1.8*

*- за лозята и овощните насаждения % е спрямо ИЗП
Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика” - БАНСИК, 2020

Отглеждане на животни. За разлика от земеделието, животновъдството, като втория значим фактор за натоварването върху водите, бележи чести колебания, както в общия брой и видовете животни, така и в териториалното му развитие. В таблици 5.6.1 до 5.6.4 е дадена информация за броя на основните видове животни по отделни региони и като цяло за страната за четиригодишен период.

При говедата, като за страната се наблюдават колебания на броя, като е налице намалението му. Намаление на броя има във всички райони на страната, като в Югоизточния и Югозападния район по-скоро има задържане на броя на говедата.

При свинете, като цяло за страната също се наблюдават силни колебания на броя, като през 2019 г. намалението е значително, в резултат на появилите се огнища на заболяването Африканска чума по свинете. Силно намаление на броя се наблюдава в Северозападния, Северния централен, Югозападния и Южния централен региони. В Североизточния и Югоизточния региони е налице относително запазване на броя на свинете, заедно със силни годишни колебания.

Броят на овцете силно намалява, както за страната, така и в частност – във всички региони, с изключение на Югозападния.

Броят на птиците за страната също се колебае значително, като е налице възстановяване на броя. По региони наблюдаваме намаление в Северния Централен регион, запазване на броя в Северозападния и нарастване в останалите региони.

Като цяло за страната може да се заключи, че броя на отглежданите животни е неустойчив, като същата тенденция се наблюдава и при намаляване на натоварването върху водите, в следствие отглеждане на животни. В регионален аспект намаляване на натоварването може да се очаква в Северозападния и Северния Централен региони, нарастване на натоварването в Североизточния и Югоизточния региони и относително запазване на натоварването в Югозападния и Южния централен региони, в които нарастването на броя на едни видове животни, като компенсира намаляването на други видове.

Табл.5.6 Отглеждане на животни

Табл.5.6.1 Говеда /хил. броя*

Говеда	2020	2021	2022	2023*
Общо за страната	568.7	589.5	559.5	553.3
Северозападен	62.7	59.9	55.0	57.9
Северен централен	64.8	68.7	65.3	61
Североизточен	66.3	67.3	63.6	61.4
Югоизточен	110.3	114.3	106.3	107.2
Югозападен	85.3	93.3	90.3	86.4
Южен централен	179.3	186.0	179.0	179.4

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика”

*- предварителни данни

5.6.2 Свине /хил. броя

Свине	2020	2021	2022	2023*
Общо за страната	592.1	694.7	601.7	726.9
Северозападен	22.6	22.0	19.00	49.1
Северен централен	119.5	168.7	140.8	183.2
Североизточен	225.6	203.4	148.8	163.8
Югоизточен	154.2	255.5	244.8	244.8
Югозападен	9.3	8.8	8.8	10.4
Южен централен	60.9	36.3	39.5	75.6

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика”

Табл.5.6.3 Овце /хил. броя*

Овце	2020	2021	2022	2023*
Общо за страната	1307.8	1199.5	1096.4	1 086.0
Северозападен	145.1	146.1	132.6	125.0
Северен централен	113.2	116.2	106.0	107.4
Североизточен	185.3	140.7	132.0	135.4
Югоизточен	265.8	231.8	217.9	219.1
Югозападен	245.2	236.5	202.6	215.8
Южен централен	353.2	328.2	305.3	283.3

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика” *- предварителни данни

Табл.5.6.4 Птици /хил. броя*

Птици	2020	2021	2022	2023
Общо за страната	13 964	14 168	15 507	14 522
Северозападен	1 438	1 122	1 643	1 680
Северен централен	4 785	5 384	5 582	4 825
Североизточен	3 482	2 818	3 517	3 118
Югоизточен	1 748	2 476	2 370	2 591
Югозападен	458	385	380	327
Южен централен	2 053	1 983	2015	1 981

Източник: МЗХ, отдел „Агростатистика”

5.2. Програма за действие /за всяка зона, уязвима спрямо нитрати или кохерентна група от такива зони

Табл.5.7

Дата на първоначално публикуване	11.10.2006 г.
Срок, определен за постигане на нивото от 170 kg/ha азот от естествени торове	11.10.2010 г.
Дата на преработка	24.03.2011 г.
Дата на преработка	01.04.2014 г.
Дата на преработка	31.05.2016 г.
Дата на преработка	27.11.2017 г.
Дата на преработка	17.03.2020 г.
Дата на последна преработка	25.07.2024 г.

Първата Програма от мерки за ограничаване и ликвидиране на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони бе утвърдена през 2006 г. със съвместна заповед на министъра на околната среда и водите и министъра на земеделието и продоволствието (Заповед № РД-750 от 3.10.2006 г. и № РД-09-894 от 11.10.2006).

През 2011 г. тази заповед е отменена със заповед № РД-141/07.03.2011 г. и № РД 09-189/24.03.2011 г. на министъра на земеделието и храните и министъра на околната среда и водите и е утвърдена нова програма.

В последствие през 2014 г. е разработена нова програма, която е утвърдена съвместно от министъра на земеделието и храните и министъра на околната среда и водите със заповед № РД-09-157/14.03.2014 г. и № РД 267/01.04.2014 г., отменящи предишните заповеди.

В периода 2020-2023 г. в действие и била Програмата, утвърдена със Заповед № РД 09-222/27.02.2020 г. на министъра на земеделието и храните и Заповед № РД – 237/17.03.2020 г. на министъра на околната среда и водите.

Понастоящем е актуална Програмата от мерки за периода 2024-2027 г., утвърдена със Заповед № РД 09-806/25.07.2024 г. на министъра на земеделието и храните и Заповед № РД-620/10.07.2024 г. на министъра на околната среда и водите - виж **Приложение VII**.

Промените, направени в текущата Програма от мерки спрямо предходната могат да се видят в представената по-долу таблица 5.8:

Таблица 5.8* ПРОГРАМА ОТ МЕРКИ ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ И ПРЕДОТВРЯТЯВАНЕ НА ЗАМЪРСЯВАНЕТО С НИТРАТИ ОТ ЗЕМЕДЕЛСКИ ИЗТОЧНИЦИ В УЯЗВИМИТЕ ЗОНИ

Предвидени изисквания	Дата на преработка – 24.03.2011	Дата на преработка – 14.03.2014	Дата на преработка – 31.05.2016	Дата на преработка – 27.11.2017	Дата на преработка – 17.03.2020	Дата на преработка – 25.07.2024
I. Общи мерки при употреба на азотсъдържащи торове (органични и минерални/неорганични).	Т. 1 и т. 2 се обединяват в т. 1 и текста става: т. 1 Да не се внасят азотсъдържащи торове при полски култури в следните периоди: 1.1.от 15 ноември до 31 януари за Южна България 1.2.от 1 ноември до 15 февруари за Северна Б-я 1.3.от 1 ноември до 15 февруари за свободни площи и площи, заети с трайни култури 1.4.от 15 ноември до 15 февруари при създаване на нови овощни насаждения	1. Да не се внасят азотсъдържащи торове (органични и минерални/неорганични) при полски култури, трайни култури, нови овощни насаждения, ливади и постоянни пасища в следните периоди: 1.1. от 1 ноември до 20 февруари за Южна България (области Благоевград, Бургас, Кърджали, Пазарджик, Пловдив, Сливен, Смолян, Стара Загора, Хасково и Ямбол). 1.2. от 1 ноември до 25 февруари за Северна България (области Варна, Враца, Велико Търново, Видин, Габрово, Добрич, Ловеч, Монтана, Плевен, Разград, Русе, Силистра, Търговище и Шумен).	1. Да не се внасят азотсъдържащи торове (органични и минерални/неорганични) при полски култури, трайни култури, овощни насаждения, ливади и постоянни пасища в следните периоди: 1.3. от 1 ноември до 5 февруари на площи с едногодишни култури, засети през есента (есенници). 1.4. от 1 ноември до 25 февруари на свободни площи, подготвени за засяване и засаждане на земеделски култури. 1.5. от 15 ноември до 25 февруари при създаване на нови овощни насаждения.	Няма изменения	Няма изменения	Отпада: Стопани, които отглеждат пасищно застрашени от изчезване местни породи животни, съгласно Наредба № 7 от 2015 г. за прилагане на мярка 10 "Агроекология и климат" от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 - 2020 г. прилагат настоящата програма от мерки доброволно.

		1.3. от 1 ноември до 25 февруари на свободни площи, подготвени за засяване и засаждање на земеделски култури. 1.4. от 15 ноември до 25 февруари при създаване на нови овощни насаждения. При тях по изключение се допуска внасяне на оборски тор до 15 ноември.				
	Т.3 става т.2 и изречението се допълва с: „с/с специализирана техника”	Т. 3 в изречение 4 пояснява: Течният оборски тор да бъде внасян в почвата след четири (4) месечно съхранение или срокът е по-кратък след получаването на биогаз.	Няма изменения	т. 3, втори абзац Вторичният продукт (органична маса), след производството на биогаз, може да се внася в почвата, при спазване на периодите на забрана.	т. 3, прецизиране на текста във втори абзац - След производството на биогаз, вторичният продукт (органична маса) от оборския тор може да се внася в почвата, без срокове за съхранение, като се спазват периодите на забрана по т. 1.	
	Става т. 4. с текст: „Органичните торове да се заорават в почвата непосредствено след разпръскването върху почвената повърхност, с подходяща почвообработваща		Няма изменение	Няма изменение	Няма изменение	

	техника.”					
	Става 5.а., като отпада текста: „с изключение на някои интензивни интензивни култури (зеленчуци, поливна царевица)”	В Т.5а се след „всички култури“се допълва „ ливади и постоянни пасища“	Няма изменение	Няма изменение	Няма изменение	
	Става 5.б. с текст: нормите за торене с азот се определят след извършване на агрохимичен анализ на почвата, а в случай че не е направен анализ се използват препоръките за „Примерни максимални норми за торене с минерални торове на някои култури в килограми активно вещество на декар при средно запасени почви” посочени в таблица №1	б) нормите за торене с азот се определят след извършване на агрохимичен анализ на почвата, и анализ на органичния тор, като се използват софтуери за изчисляване на азотния баланс (http://www.naas.government.bg/bg/57/58 и http://www.iss-poushkarov.org/Bgservices.htm), както и Практическо ръководство за същността на баланса на азота и фосфора на ниво ферма: http://www.iss-poushkarov.org/Bgservices.htm . При липса на достъп до софтуер се използва методика за определяне на нормата на торене с оборски и в случай, че не е направен	Няма изменение	При липса на достъп до софтуера и в случай, че не е направен анализ на почвата и органичния тор, се съблюдават следните правила:	Актуализиране на данни (в колона 1 и 2) на Таблица 1. Максимални норми на торене с азот на основни земеделски култури при статистически средни добиви и при високи добиви получавани в интензивни ферми които могат да бъдат използвани. Актуализиране на линковете за достъп до софтуера.	Актуализиране на данни (в колони 1) в Таблица 1 и отпадане на колони 2 (Максимална норма на торене с азот).

		анализ се използват препоръчителните норми посочени в таблици, както следва: 		Максималните норми на торене с азот на основните земеделски култури в страната не могат да надвишават посочените в табл. 1 количества азот в кг/дка (колона 2 за трите групи почви според техния механичен състав - тежки, средни и леки). В табл. 2 са посочени видовете почви според техния механичен състав. Посочените в табл. 1 максимални норми на торене с азот са валидни заедно и поотделно за минерални и органични торове, т.е. в табл. 1 са посочени максимално разрешеното общо количество азот (от органични и минерални торове), които могат да се прилагат за съответните култури. За определяне на количествата минерални и/или органични торове, които могат да се внесат при спазване на посочените в табл. 1 максимални количества азот по култури, се отчита коефициента на		Отпада: Максималните норми на торене с азот на основните земеделски култури в страната не могат да надвишават посочените в табл. 1 количества азот в кг/дка (колона 2 за трите групи почви според техния механичен състав - тежки, средни и леки. В табл. 2 са посочени видовете почви според техния механичен състав.
--	--	--	--	--	--	---

				ефективност /табл. 3/ за усвояване на азота, който е различен за минералните и органичните торове. Нова Таблица 3. Коефициент на ефективност за азот в органични и минерални торове, в % Земеделският стопанин трябва да разполага с необходимата площ за разпръскване на отделения органичен тор през периода на отглеждане в оборите (6 м.) и/ или да удостовери, че излишъкът се предава на друг ползвател (земеделски стопанин, инсталация за биогаз, т.н.) и/или капацитетът на съоръжението за съхранение позволява съхраняването му за по-дълъг период. При внасяне на оборски тор върху ливади и пасища (места където пасуват животните), изчислените количества за внасяне на оборски тор (съдържание на азот) се намаляват с количества отделен оборски тор		
--	--	--	--	---	--	--

				(съдържание на азот) за периода на пашуване. Прецизирана табл. 4. Съдържание на азот в оборския тор по видове животни с примери и Таблица 5. Съдържание на азот в оборския тор според степен на разреждане с вода). За да бъде в състояние да спазва ограничението от 17 килограма азот на дка за година, земеделският стопанин трябва да отчете и продуктивността на животните, съдържанието на протеин в дажбите, както и газообразните азотни загуби по време на отглеждането им и съхранение на тора. Същите са посочени в табл.6. като фермерите могат да преизчислят количеството на оборския тор на дка, както е посочено в горните примери. (нова Таблица 6: Отделяне на азот (N) според вида на животните, продуктивността и съдържание на азот в дажбата)		
--	--	--	--	--	--	--

		Т.5в.Добавя се: - внесените в почвата азотни съединения чрез поливната вода; - внесените в почвата азотни съединения чрез валежи и атмосферни отлагания.	Няма изменение	преномерираща се в Т.5 б)	Няма изменение	Редакция в т. 5, буква в): в) нормите за торене с азот се определят след извършване на агрохимичен анализ на почвата и анализ на органичния тор, като се използва софтуер за изчисляване на азотния баланс (наличен на https://www.naas.vovernment.97b8e/i/nsbtriubmelnti-zoat-bealkanas/irpan3otorene или чрез използването на https://reulzrrncl5kke7-db202005191519.adb.eu-frankfurt-L.oraclecloudapps.com/ords/r/fert_могкзрасейеги тетз/90000809900008 907 В39Ф 0ПО 0В0 В 90 009080900090829000908 0900090В8075е58101-7381339612827.
	Отпада			Няма изменение		
	Става т.6. и се коригира, така: „до 1/3 от нормата да се внася предсеитбено”		Няма изменение	Няма изменение	Няма изменение	Прецизира се т. 6, добавя се ново изречение: Всяка част от внесената азотна норма на активното вещество не трябва да надвишава 12 килограма на декар.
						Прецизиране на т. 7: На почви с лек механичен състав (песъчливи почви),

						азотната норма да се разделя на две или три части, за да се избегне просмукването на нитрати в по-долните почвени слоеве и попадането им в плитките подземни води, като активното вещество на частите от нормата не трябва да надвишава 12 килограма на декар.
	Става т.8. и отпада текста: „с дебелина, по-голяма от 5-6 см.”		Няма изменение	Няма изменение	Няма изменение	
	Става т.11 и след наземни ориентири се допълва с: „и да се отчита силата на вятъра”		Няма изменение	Няма изменение	Няма изменение	
	Става т.13 и се добавя изречението: „В случаите на използване на течната фракция на оборския тор на равнинни терени, отстоянието до водните басейни да не е по-малко от 10 м.”	13. При равнинни терени, когато се извършва внасяне на течен оборски тор или се извършва поливка с разтворен във вода оборски тор на зеленчукови и други култури, разстоянието до повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море и др.) да бъде не по-малко	13. При равнинни терени, когато се извършва внасяне на течен оборски тор или се извършва поливка с разтворен във вода оборски тор на зеленчукови и други култури, разстоянието до повърхностни водни обекти (реки, вкл. р. Дунав, потоци, канали, езера, язовири, Черно море и др.) да бъде не по-малко от 5 м. В	Няма изменение	Няма изменение	

		от 5 м. В случаите на използване на течната фракция на оборския тор на равнинни терени, отстоянието до водните басейни да не е по-малко от 10 м.	случаите на използване на течната фракция на оборския тор на равнинни терени, отстоянието до водните обекти да не е по-малко от 10 м.			
	Става т.14. и се добавя изречението: „За целта може да се използва специализирана техника за товарене, транспорт и внасяне на оборски тор”.	14. Да не се допуска замърсяване на околната среда при товарене, транспорт и употреба на органични торове. Течният оборски тор да се транспортира в затворени цистерни. Твърдият оборски тор да се транспортира и товари по начин, който изключва замърсяване на околната среда. За целта да се използва специализирана техника за товарене, транспорт и внасяне на оборски тор.	Няма изменение	Няма изменение	Няма изменение	
	Става т. 15 и се коригира след „течен тор”: „да се поддържат изправни с оглед предотвратяване на течове”	Няма изменение	Няма изменение	Няма изменение	Няма изменение	
II. Допълнителни мерки при употреба на азотсъдържащи	Добавя се изречението: „За целта може да се	Т. 1 – отпада „да“ Т. 1 - Обработката на почвата се извършва	Няма изменение	Няма изменение	Няма изменение	

торове (органични и минерални/неорганични) на терени с наклон, по-голям от 6°.	използва специализирана техника за обработка и внасяне на оборски тор на наклонени терени”.	контурно (по хоризонталите), или напречно на склона. За целта може да се използва специализирана техника за внасяне на оборски тор на наклонени терени.				
	Било: „торовата норма да се разделя на две – 2/3” става „- 1/3”.	Т.3 След „подхранване“ се добавя „по време на вегетацията на културите.	Няма изменение	Няма изменение	Няма изменение	
	Точка 4 и т. 5 отпадат.	Точка 4 и т. 5 са с друго съдържание	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	
	Обединяват се в една: точка 4	Няма изменения	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	
	Отпада	Няма изменения	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	
		Т. 5.- Преработен текст : На терени с наклон от 3° до 6° се прилагат задължително някоя/и от следните мерки: 5.1. в обработваеми земи: - Противоерозионни сеитбообращения, извършване на основни (и модифицирани) почвообработки	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	

		напречно на склона, прорязване с ходообразуване, изграждане на съоръжения за отвеждане или задържане на повърхностните води, мулчиране; - Поясно земеделие (контурно или напречно на терена), мозаечен тип земеделие, тревни буферни пояси, терасиране. 5.2. в трайни насаждения - ориентиране на редовете напречно на склона, противосрозионни почвообработки (както при обработваемите земи), затревяване в междуредията, мулчиране, тревни буферни ивици в отделни междуредия, оттокоотвеждащи съоръжения, терасиране.				
--	--	--	--	--	--	--

		5.3. в пасищни земи - оттокоотвеждащи бразди, оттокозадържащи валове, дълбоко прорязване.				Отпада т. 5.3.
		НоваТ. 6. Не се извършва торене на площи с наклон, по- голям от 60, ако разстоянието до повърхностни водни обекти (реки, потоци, канали, езера, язовири, море и др.) е по-малко от 50 м. Мярката може да не се прилага само при рекултивация на нарушени терени и подобряване на слабопродуктивни земи, съгласно Наредба № 26 за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт (обн., ДВ, бр. 89 от 22.10.1996 г., изм. ДВ. бр.30 от 2002г.).	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	

		Нова Т. 7. На терени с наклон от 6° до 12° се прилагат задължително някои от следните мерки: 7.1. в обработваеми земи: - Противоерозионни сеитбообращения, където е приложимо, почвообработки напречно на склона, прорязване с ходообразуване, изграждане на съоръжения за отвеждане или задържане на повърхностните води, внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено. - Поясно земеделие (контурно или напречно на терена), тревни буферни пояси, терасирене, внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено. 7.2. в трайни насаждения -	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	
--	--	---	----------------	----------------	----------------	--

		терасиране напречно на склона, затревяване в междуредията, мулчиране, оттокоотвеждащи съоръжения, внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено. 7.3. в пасищни земи - оттокоотвеждащи бразди, оттокозадържащи валове, допуска се внасяне на подобряващи почвата вещества вътрепочвено.				
		Т.8. нова. При терени с наклон по-голям от 12° внасянето на подобряващи почвата вещества се забранява.	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	Прецизиране на текста в т. 8.: При терени с наклон по-голям от 12° внасянето на подобряващи почвата вещества се забранява без схема на торене на дадения участък, направена от специалист по торене и специалист по ерозия.
III. Мерки при съхранение на азосъдържащи торове (органични и		Съхранение на оборски тор Към Т.1.1 – се добавя:	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	

минерални/ неорганични).		- сключен договор с преработвателно предприятие за ежедневно извозване на оборския тор (твърд и течен).				
	Отпада текста: „(21 кг – за зеленчуковите култури и поливната царевица)“;	Няма изменения	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	
		Т. 1.4. - Нова - изградени съоръжения без прилагане на технологии за разделяне на течния оборски тор на фракции в стопанства отглеждащи повече от 5 условни животински единици.	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	
	Записва се нова т.2.: „При изграждане на съоръженията да се вземат предвид редица фактори, като броя на отглежданите животни, вида им, технологията на	Т.2 - Нова редакция „При изграждане на съоръженията (за съхранение на оборски тор) и определяне на техния обем, да се вземат предвид редица фактори, като броя на отглежданите	Няма изменения	Допълнение в т.2: „се вземат предвид данните в табл. 7“	Няма изменение	

	отглеждане, продължителността на периода на съхраняване (в зависимост от начина на отглеждане на животните-пасищно или оборно) и количеството на използвания постелъчен материал”.	животни, вида им, технологията на отглеждане, продължителността на периода на съхраняване (в зависимост от начина на отглеждане на животните-пасищно или оборно) и количеството на използвания постелъчен материал.				
		Т. 3 – Нова редакция Съоръжението за съхранение на твърд и течен оборски тор се изгражда с водонепропускливо дъно и стени, по начин, който да не позволява проникване в почвата или замърсяване на водоизточниците. Съоръженията се проверяват редовно за нередности и при необходимост се предприемат незабавни действия за отстраняването им.	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	
	Текста в изречението се променя така: ”Капацитетът на	Т. 4.2. – Нова редакция - на течния оборски тор 6 месеца	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	

	съоръженията трябва да бъде достатъчен за съхранение на оборския тор, както следва: 4.1. на твърдият оборски тор най-малко: - 4 месеца при пасищно отглеждане на животни, - 6 месеца при оборно отглеждане на животни, 4.2. течният оборски тор да се използва след съхраняване в продължение на най-малко 4 месеца, като се отчете и продължителността на периода на забрана за ползване на азотсъдържащи торове”.	включващ периода на забрана за ползване на азотсъдържащи торове.				
				Прецизиране на Таблица 5. Определяне на капацитета на съоръженията за съхранение на оборски тор (преномериране табл.7)	Актуализиране на данни в Таблица 7. Определяне на капацитета на съоръженията за съхранение на оборски тор	
				Нова (т.6.) Забранява се съхранението на	Няма изменение	В т.6. се добавя второ изречение:

				оборски тор на полето, директно върху почвената повърхност.		Когато оборският тор се съхранява на място извън стопанството се вземат всички необходими мерки за недопускане на замърсяване на околната среда, при спазване на изискванията по Т. 1 - 5.
	Отпада изречението: „Минималният капацитет на резервоара или цистерната трябва да бъде 1% от необходимия капацитет за вместимост на твърди отпадъци”.	Няма изменения	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	
	Отпада изречението: „Те не трябва да се съхраняват в насипно състояние”.	4. Амониевата селитра да се съхранява само в опаковано състояние.	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	
	Отпадат дублетите: - под, който да е издигнат на не по- малко от 30-40 см над нивото на терена; - стени, които да са добре измазани;	Няма изменения	Няма изменения	Няма изменение	Няма изменение	

--	--	--	--	--	--	--

**Съставена: от БАБХ за 2012, 2013 и 2014 г.; от МОСВ за 2015 г.; МЗХ за 2024 г.*

5.3 Контрол по прилагането и въздействието на мерките от програмите за действие

Съвместно с Техническите инспекторати на ДФ „Земеделие“-Разплащателна агенция през периода 2020 г. – 2023 г. инспекторите от Областните дирекции по безопасност на храните са извършили **общо 2 322 броя** проверки за спазване на Правилата за добра земеделска практика за прилагане на Мярка 10 "Агроекология и климат" от ПРСР за периода 2014 г. - 2020 г. За констатираните несъответствия са направени **55** предписания, в т.ч. и препоръки за отстраняването им. Основните пропуски, допускани от земеделските стопани при спазване на правилата за добра земеделска практика, са липса на изградени подходящи съоръжения за съхранение на оборски тор, недостатъчен капацитет на съоръженията за съхранение на оборски тор и непълни записи в дневника за проведените растителнозащитни мероприятия и торене.

Проверките са извършени съвместно с Техническите инспекторати на ДФ „Земеделие“-Разплащателна агенция (ДФЗ-РА) и са разпределени по години, както следва:

Табл. 5.9

Вид на проверката	2020 г.	2021 г.	2022 г.	2023 г.	Общо брой проверки
Проверки за спазване на Правилата за добра земеделска практика, извършени съвместно с ДФЗ-РА	721	699	640	262	2 322

* Източник: БАБХ

От предоставените данни за извършените проверки е видно, че общият брой на проверките е 2 322 броя спрямо 3 820 броя от предходния отчетен период 2016 г. – 2019 г.

През горепосочения период, по постъпили сигнали и жалби за спазване на Правилата за добра земеделска практика и Програмата от мерки за ограничаване и предотвратяване на замърсяването с нитрати от земеделски източници в уязвимите зони, са извършени 102 съвместни с други институции проверки на земеделски стопанства. За установените несъответствия са издадени 27 предписания, свързани най-често с нарушение на периодите на забрана за торене, липсата на подходящо съоръжение за съхранение на оборски тор, недостатъчен капацитет на съоръженията за съхранение на оборски тор, неприятни миризми и др.

Със заповед № РД 09-881/04.11.2020 г. на министъра на земеделието, храните и горите контролът за целите на кръстосаното съответствие по ЗИУ1 (Нитратна директива) е възложен на ДФ „Земеделие“- Разплащателна агенция.

Държавен фонд „Земеделие“ извършва контрол на ЗИУ 1 – Опазване на водите от замърсяване с нитрати, а именно ежегоден контрол за спазване на забраната за торене с азотсъдържащи торове върху замръзнала/покрита със снежна покривка почва на бенефициери, чиито площи попадат в нитратно уязвими зони на територията на Южна и Северна България, съгласно определени периоди. От 2023 г. изискванията по ЗИУ 1 се променят на ЗИУ 2. Контролът се извършва въз основа на „Методика за прилагане на кръстосано съответствие в България“. Резултатите от извършените проверки по години, са както следва:

Табл. 5.9.1

Година	Брой стопанства с приложими ЗИУ 1 (ЗИУ 2) за проверка	Брой стопанства с установено неспазване	% неспазване
2020	1457	161	11,1%
2021	2523	201	8,0%
2022	1452	62	4,3%
2023	2450	72	2,9%
Забележка: За 2023 година ЗИУ 1 се припокрива като изисквания със ЗИУ 2.			

При извършваните проверки от Държавен фонд „Земеделие“ се наблюдава сериозно намаление на установените несъответствия за отчетния период 2020 – 2023 година, като всички са извършени на място в стопанствата и включват административни проверки.

Табл. 5.9.2

№	Изисквания/Стандарти	2020			2021			2022			2023		
		Брой стопанства с приложим НС/ЗИУ за проверка	Брой стопанства с установено неспазване	% неспазване	Брой стопанства с приложим НС/ЗИУ за проверка	Брой стопанства с установено неспазване	% неспазване	Брой стопанства с приложим НС/ЗИУ за проверка	Брой стопанства с установено неспазване	% неспазване	Брой стопанства с приложим НС/ЗИУ за проверка	Брой стопанства с установено неспазване	% неспазване
1	ЗИУ 1.1. Спазване на периодите на внасяне на азотсъдържащи торове (органични и минерални/неорганични) при полски култури, трайни култури, овошци насаждения, ливади и постоянни пасища.	299	19	6.4%	679	9	1.3%	368	1	0.3%	501	3	0.6%
2	ЗИУ 1.2. Спазване на начините на внасяне на азотсъдържащите торове.	205	9	4.4%	228	12	5.3%	151	0	0.0%	306	2	0.7%
3	ЗИУ 1.3. Спазване на годишната норма на торене с органични торове.	203	25	12.3%	248	18	7.3%	161	4	2.5%	311	11	3.5%
4	ЗИУ 1.4. Спазване на мерките за торене на равнинни терени (отстояние от водни обекти).	90	1	1.1%	162	2	1.2%	109	0	0.0%	210	1	0.5%
5	ЗИУ 1.5. Спазване на ограничителните мерки за торене (при почви с лек механичен състав (песъкливи почви), замръзнали, изцяло или отчасти покрити със снежна покривка, по време на валежи и след това, докато почвата е преовлажнена, естествено преовлажнени почви и на наводнени почви (с изключение на оризищата).	138	2	1.4%	411	0	0.0%	214	0	0.0%	250	0	0.0%
6	ЗИУ 1.6. Спазване на допълнителните мерки при употреба на азотсъдържащи торове (органични и минерални/неорганични) на терени с наклон.	47	2	4.3%	100	1	1.0%	40	0	0.0%	239	8	3.3%
7	ЗИУ 1.7. Спазване на изискванията при съхранение на оборски тор.	179	84	46.9%	270	110	40.7%	136	42	30.9%	141	33	23.4%
8	ЗИУ 1.8. Спазване на изискванията при съхранение на силаж и отпадъчни води от силаж.	29	3	10.3%	61	14	23.0%	19	1	5.3%	30	1	3.3%
9	ЗИУ 1.9. Спазване на изискванията при съхранение на минерални/неорганични торове.	63	2	3.2%	79	4	5.1%	52	2	3.8%	149	2	1.3%
10	ЗИУ 1.10. Спазване на изискванията за опазване на околната среда при товарене и транспорт на азотсъдържащите торове (органични и минерални).	204	14	6.9%	285	31	10.9%	202	12	5.9%	313	11	3.5%

Забележка: За 2023 година ЗИУ 1 се припокрива като изисквания със ЗИУ 2.

Процентът на неспазване на ЗИУ 1 варира от 1,1% до 46,9% през 2020 година. За 2021 година процентът на неспазване варира от 1,0% до 40,7%. За 2022 г. и 2023 г. са съответно от 0,3% до 30,9% и от 0,5% до 23,4%.

Предвижда се бъдещите проверки да бъдат насочени приоритетно към стопанствата с установен най-голям брой несъответствия, както и в най-засегнатите от нитрати зони от земеделска дейност.

5.4 Измерими критерии за оценка на въздействието на програмите върху полевата практика

Табл. 5.10

Период на докладване - средно	Преишен период 2004-2007 г.	Преишен период 2008-2011 г.	Преишен период 2012-2015 г.	Текущ период 2016-2019 г.	Текущ период 2020-2023 г.
Брой на проведените годишно анализи на отточните води за съдържание на азот, отнесен към 100 животновъди	-	-	-	-	-
Средно разстояние на отглежданите култури оттечащи води (метри)	5	5	5	5	5
Други					

Източник: МОСВ

Табл. 5.11 Годишно разпределение на площта на угарите

Години	Преишен период								Текущ период			
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Угари, км ²	1 281	1 213	923	2 352	1 915	1 600	1 497	1 496	1 616	1 377	1 327	1 535
Дял на угарите спрямо обработваемата земя, %	3.9	3.5	2.66	6.73	5.50	4.60	4.32	4.32	4.6	3.9	3.8	4.4
Дял на угарите-средно за периода, %	4,20				4.69				4.21			

Забележка: Данните по години са от БАНСИК, „Агостатистика”, МЗХ

6. Прогнози за вероятния срок, в който се очаква състоянието на водите да бъде повлияно от прилагането на мерките в програмите за ограничаване и предотвратяване на замърсяването¹

Съгласно приложение V към Директивата за нитратите всяка държава-членка следва да направи оценка на графика за възстановяване на замърсените или застрашени от замърсяване с азотни съединения води, намиращи се изцяло на нейна територия, а също и на приемните води на всяка уязвима зона.

За тази цел в настоящия доклад е използван метода на екстраполация на установените от текущия мониторинг за периода 2020-2023 г. изменения на индивидуалните стойности на нитратите в станциите за подземни и за повърхностни води.

В този доклад се включват цифрови и картографски изразения за представителните точки на пробовземане с достатъчно дълги редици от стойности, като е използван метода на линейната регресия.

С цел прогноза за вероятния срок, в който се очаква състоянието на водите да бъде повлияно от прилагането на мерките е приложен тренд - анализ на времевите редици за

¹ Разработена от МОСВ

съдържанията на нитрати в 438 пункта подземни води и 351 пункта повърхностни води. Приложени са както следва:

Приложение V.1 Прогноза за състоянието на повърхностните води по отношение на съдържанието на нитрати – кодове и графики – 351 бр.

Приложение V.2 Пунктове подземни води с техните кодове и графики - 290 бр.

В таблицата с пунктове повърхностни води и техните кодове и графики може да се изведе следния анализ. Концентрацията на нитрати в повърхностните води е групирана в три групи, както следва:

- 1- концентрацията на нитратите през докладвания период намалява;
- 2- концентрацията на нитратите през докладвания период остава стабилна;
- 3- концентрацията на нитратите през докладвания период нараства.

От 351 пункта повърхностни води, при 160 пункта концентрацията на нитрати намалява (115 пункта са били в периода 2016-2019 г), при 121 пункта концентрацията на нитрати остава стабилна (99 пункта са били в периода 2016-2019 г), а при 70 пункта концентрацията на нитрати бавно нараства (106 пункта са били в периода 2016-2019 г.)

6.1 Подземни води

Резултатите от анализа позволяват групиране на пунктовете подземни води по характера на тенденциите, както следва.

1. Съдържания на нитрати под 37,5 мг/л, с тенденция за увеличаване и стабилно поведение през периода 2012 – 2023г.

Такива са общо 14.8 % от общите и за трите периода мониторингови точки за наблюдение. Състоянието на подземните води през настоящия период се запазва добро.

Въпреки, че тази категория водоизточници не е обезпокоителна, пунктовете и териториите, които те представляват, заслужават особено внимание. Наложителен е анализ на местоположението им спрямо НУЗ; натоварването от земеделието на ниво община за да се включат териториите в НУЗ или да се предвидят допълнителни мерки и засилени действия за спиране на нарастването, каквито са предвидени в чл. 15 от Наредбата за нитратите.

2. Тенденция за нарастване и преминаване на границата от 50 мг/л и влошаване на състоянието на подземните води.

Такива са общо 9 %, което не показва благоприятна тенденция. Анализът на сегашното състояние, тенденциите и скоростта на нарастване показват, че в повечето случаи с тази скорост на нарастване е достигнато и преминато нивото от 50 мг/л нитрати за анализирания период.

3. Съдържания на нитрати над 50 мг/л, с тенденция за понижаване и достигане на добро състояние за по-дълъг от 8 години период.

Такива са близо 6 % от общите пунктове и за трите последни периода. Само по себе си това е неблагоприятна тенденция. Анализът на сегашното състояние,

тенденциите и скоростта на понижение показват, че в по-голямата част от тях нивото от 50 мг/л нитрати ще бъде достигнато за период по-дълъг от 8 години. Териториите подлежат на задълбочен анализ на местните условия. За тази група пунктове е необходимо след анализ на натоварването от земеделието около местата на пунктовете да се предвидят допълнителни мерки и засилени действия за спиране на нарастването.

4. Съдържания на нитрати над 50 мг/л, стабилни и без тенденция за нарастване или намаляване.

Такива са общо близо 5 % от изследваните пунктове, т.е. не се наблюдава нито възходяща, нито низходяща тенденция. В районите на тези пунктове следва да се направи анализ на натоварването от земеделие и да се прецизират и/или допълнят програмите от мерки, както и да се засилят действията за спиране на замърсяването и обръщане на тенденцията в низходяща.

5. Съдържания на нитрати над 50 мг/л, с тенденция за понижение и достигане на добро състояние за по-кратък от 4 години период.

Такива са само 2 % от общите пунктове и за трите последни периода. Анализът на сегашното състояние, тенденциите и скоростта на понижение показват, че в по-голямата част от тях нивото от 50 мг/л нитрати ще бъде достигнато за период по-кратък от 4 години, а прилаганите програми от мерки дават резултати.

6. Съдържание на нитрати между 37,5 и 50 мг/л, без тенденция за промяна.

Такива са също само 2 % от общите пунктове и за трите последни периода. В районите на тези пунктове е необходимо да се засилят предвидените мерки и/или допълнят с нови, за да се обърне тенденцията в низходяща посока.

7. Стабилно състояние, съдържание на нитрати под 50 мг/л и без тенденция за промяна.

Такива са 44 % от общите пунктове и за трите последни периода. Анализът на състоянието показва, че подземните води в тези райони са в добро състояние.

8. Съдържание на нитрати под 50 мг/л и низходяща тенденция за понижение на съдържанието.

Такива са 11% от общите пунктове и за трите последни периода. Анализът на състоянието показва, че подземните води в тези райони са в добро състояние.

9. Съдържание на нитрати между 37,5 и 50 мг/л и тенденция за повишаване на съдържанието на нитрати в подземните води.

Такива са 3 % от общите пунктове и за трите последни периода. В районите на тези пунктове е необходимо да се засилят предвидените мерки и/или допълнят с нови, за да се обърне тенденцията в низходяща посока.

10. Съдържание на нитрати под 50 мг/л и низходяща тенденция на промяна в съдържанието на нитрати в подземните води.

Като цяло за страната, подземните води с тенденции от групи 1, 7, 8 и 10 са благоприятни, както поради изходното си добро състояние, така и поради тенденцията за подобрене в кратък срок от време. Това са около 73 % от пунктовете, респективно и от територията от страната. Останалата част – 27 % е с трайно влошено състояние, както

и с негативни тенденции за влошаване, които се прогнозира да се проявят в близките 4 години, ако не се предвидят подходящи мерки след анализ на местоположението спрямо границите на НУЗ.

Анализът на състоянието показва, че прилаганите мерки за подобряване на състоянието на подземните води за 4 годишен период, в който се прилагат дадените Програмите от мерки е крайно недостатъчен, предвид и сокостта на самоочистване на подземните води и следва този 4 годишен период да бъде увеличен.

По съдържание на нитрати в подземните води, за текущия докладван период 2020 – 2023 г. общата картина на подземните води (по данни от мониторинга) е следната:

- Съдържание на нитрати от 0 до 25 мг/л
 - по средни за периода стойности – 173 бр. мониторингови пункта, или 57,67%;
 - по маскимальни за периода стойности – 120 бр. мониторингови пункта, или 40,00%;
- Съдържание на нитрати под от 25 до 40 мг/л
 - по средни за периода стойности – 54 бр. мониторингови пункта, или 18,00%;
 - по маскимальни за периода стойности – 59 бр. мониторингови пункта, или 19,67%;
- Съдържание на нитрати от 40 до 50 мг/л
 - по средни за периода стойности – 21 бр. мониторингови пункта, или 7,00%;
 - по маскимальни за периода стойности – 33 бр. мониторингови пункта, или 11,00%;
- Съдържание на нитрати над 50 мг/л
 - по средни за периода стойности – 52 бр. мониторингови пункта, или 17,33%;
 - по маскимальни за периода стойности – 88 бр. мониторингови пункта, или 29,33%;

Тенденции в пунктовете за подземни води:

- Стабилни и с тенденция за намаляване на съдържанието на нитрати през текущия период са:
 - по средни за периода стойности – 227 бр. мониторингови пункта, или 55,50%;
 - по маскимальни за периода стойности – 352 бр. мониторингови пункта, или 86,06%;
- Слабо увеличаващи съдържанието на нитрати през текущия период са:
 - по средни за периода стойности – 12 бр. мониторингови пункта, или 2,93%;

- по маскимальни за периода стойности – 67 бр. мониторингови пункта, или 16,38%;
- Силно увеличаващи съдържанието на нитрати през текущия период са:
 - по средни за периода стойности – 180 бр. мониторингови пункта, или 44,01%;
 - по маскимальни за периода стойности – 102 бр. мониторингови пункта, или 24,94%.

6.2 Повърхностни води

По съдържание на нитрати в повърхностните води, за текущия докладван период 2020 – 2023 г. общата картина на повърхностните води (по данни от мониторинга за 351 пункта) е следната:

	2020 - 2023 Quality classes (mg NO ₃ /l)					
	0 - 1.99	2 - 9.99	10 - 24.99	25 - 39.99	40 - 49.99	>= 50
Rivers annual average	58	141	61	24	2	5
Rivers winter average	55	135	68	23	4	6
Rivers maximum	10	114	86	40	23	18
Lakes annual average	44	15	0	0	0	1
Lakes winter average	37	20	2	0	0	1
Lakes maximum	19	29	7	3	1	1

- **Съдържание на нитрати под 25 мг/л**
 - по средни за периода стойности – 320 мониторингови пункта или 91,17%;
 - по зимни за периода стойности – 318 мониторингови пункта или 90,60 %;
 - по максимални за периода стойности – 265 мониторингови пункта или 75,50%.
- **Съдържание на нитрати 25 – 39,99 мг/л**
 - по средни за периода стойности – 24 мониторингови пункта или 6,84%;
 - по зимни за периода стойности – 23 мониторингови пункта или 6,55 %;
 - по максимални за периода стойности – 43 мониторингови пункта или 12,25%.
- **Съдържание на нитрати 40 – 49,99 мг/л**
 - по средни за периода стойности – 2 мониторингови пункта или 0,57%;
 - по зимни за периода стойности – 4 мониторингови пункта или 1,14 %;
 - по максимални за периода стойности – 24 мониторингови пункта или 6,84%.
- **Съдържание на нитрати над 50 мг/л**
 - по средни за периода стойности – 6 мониторингови пункта, или 1,71%;

- по зимни за периода стойности – 7 мониторингови пункта или 1,99 %;
- по максимални за периода стойности – 19 мониторингови пункта или 5,41%.

Тенденции в пунктовете за повърхностни води при общи 301 пункта:

	2020 - 2023 Trend quality classes (mg/l)				
	< -5	>= -5 and < -1	>= -1 and <= +1	> +1 and <= +5	> +5
Rivers annual average	18	59	147	20	8
Rivers winter average	19	69	124	30	8
Lakes annual average	0	8	40	1	0
Lakes winter average	1	9	35	4	0

- **Стабилни на съдържание на нитрати през текущия период са:**
 - по средни за периода стойности – 187 мониторингови пункта или 62,13%;
 - по зимни за периода стойности – 159 мониторингови пункта или 52,83%.
- **Слабо увеличаващи съдържанието на нитрати през текущия период са:**
 - по средни за периода стойности – 21 мониторингови пункта или 6,98%;
 - по зимни за периода стойности – 34 мониторингови пункта или 11,30%.
- **Силно увеличаващи съдържанието на нитрати през текущия период са:**
 - по средни за периода стойности – 8 мониторингови пункта или 2,66%;
 - по зимни за периода стойности – 8 мониторингови пункта или 2,66%.